

“For the Peace of the World”

Een getuigenis van Filippijnse ‘male-to-female’ transgenderisten naar
omgang met sociale en economische in- en uitsluiting

Sanne van Rooij

Illustratie omslag: Bezoek aan Argao met de *ladyboys* uit Cebu City.

“For the peace of the world”

Een getuigenis van Filippijnse ‘male-to-female’ transgenderisten naar
omgang met sociale en economische in- en uitsluiting.

Sanne van Rooij

Juni 2009

Studentnummer: 3153193

E-mailadres: S.T.vanRooij@students.uu.nl

Begeleidster: Marike van Gijssel

Inhoudsopgave

Voorwoord	6
Inleiding	8
Hoofdstuk 1 Theoretische Kader	11
1.1 Gender, seksualiteit en transgressie	11
1.2 Stigma en sociale uitsluiting	14
1.3 ‘Agency’ en structuur	16
Hoofdstuk 2 Context	18
2.1 Gender en seksualiteit in de geschiedenis van de Filippijnen	18
2.2 De <i>bakla</i>	21
2.3 De <i>bakla</i> en seksualiteit	22
2.4 Het vakgebied van de <i>bakla</i>	22
Hoofdstuk 3 Mannen, vrouwen en ladyboy in de Filippijnen	24
3.1 Gender in de Filippijnen	24
3.2 Mannelijke en vrouwelijke aspecten van een <i>ladyboy</i>	27
Hoofdstuk 4 Sociale en economische in- en uitsluiting	31
4.1 Familie	31
4.2 Vrienden en medestudenten	34
4.3 Liefde en relaties	35
4.4 Werk	39
4.5 Op straat	41

Hoofdstuk 5	De ‘scene’	44
5.1	Verwachtingen en de kracht van de ‘scene’	44
Hoofdstuk 6	Conclusie	47
Literatuurlijst		51
Bijlagen		
Bijlage 1: Reflectie		55
Veldwerkfoto		57
Bijlage 2: Summary		58

Voorwoord

Het tot stand komen van dit onderzoek was een toeval, een beetje geluk, maar had ik vooral te danken aan een medestudent en goede vriendin Loraine Schuijt. Met deels ‘roots’ in de Filippijnen en een familie waar we konden verblijven, bood ze me aan mee te gaan naar dit prachtige tropische land. Ze wist, van haar vorige bezoek vijf jaar geleden, dat ze een verre neef heeft, Mariah, die als ‘*male-to-female*’ transgenderist door het leven gaat. Na per email met hem contact te hebben opgenomen, bleek dat hij zeer gewillig was me te helpen met mijn onderzoek, om die reden dat hij blij was zijn stem en die van zijn vrienden te kunnen laten horen. Voor mij was dit een zeer interessante kans om in het leven van deze personen te duiken en binnen de discipline Culturele Antropologie hierover een scriptie te schrijven. Om het onderzoek te kunnen realiseren en enige vorm te kunnen geven, vergde het van me niet alleen een bepaald inzicht in de Culturele Antropologie, maar ook een overeenstemming met de methoden en technieken die antropologen gebruiken. Een voorwaarde was eveneens de westerse norm waarin men uitgaat van een tweedeling tussen man en vrouw volledig los te laten en ruimdenkend te zijn en open te staan voor een ieder die het begrip gender en seksualiteit op een andere manier inhoudt geeft. Mijn scriptie is een getuigenis van het leven van een ‘*male-to-female*’ transgenderist op de Filippijnen. In een context waarin zij zowel te maken krijgen met insluiting als uitsluiting en waarin zij met hun ‘power’ op een vaak artistieke manier waarde geven aan hun leven.

Mijn dank gaat uit naar de toewijding en de vakkundigheid waarin mijn begeleidster Marike van Gijssel mij heeft geholpen bij het verwezenlijken van deze scriptie. Een proces waarin ik haar met vele vragen heb bestookt en menig discussie met haar heb gevoerd, waarin zij mij telkens weer het juiste pad wist op te sturen gepaard met nieuwe ideeën en motivatie. Ook gaat mijn dank uit naar Flora Abanggan Schuijt, die het mogelijk heeft gemaakt dat ik in de Filippijnen bij haar geweldige familie kon verblijven en de familie Abanggan op de Filippijnen die mij drie maanden zo gastvrij en vriendelijk hebben opgevangen. Zij hebben me een heerlijk verblijf op de Filippijnen gegeven waarin ook in moeilijkere tijden zij er voor me waren en voor me zorgden. Mijn dank gaat uit naar mijn vrienden, familie en huisgenoten, die mij vele uren achter de computer hebben zien zitten en me wel eens een opbeurend gesprek moesten geven. Grote dank gaat uit naar Loraine Schuijt, die het ten eerste voor me heeft mogelijk gemaakt om mijn onderzoek op de Filippijnen te kunnen uitvoeren maar vooral ook voor haar steun, gesprekken, gelach en discussies die ik met haar gevoerd heb. Maar

boven alles en iedereen wil ik graag alle ladyboys op de Filippijnen bedanken die mij met mijn onderzoek hebben geholpen. Voor hun openheid, waarin zij zowel hun kwetsbaarheid en verdriet als hun vrolijkheid en optimisme met me hebben gedeeld en voor de bijzondere tijd die ze me hebben gegeven. ‘For the peace of the World.’¹

¹ Adagium van Mariah.

Inleiding

In elke samenleving heersen normen en waarden over gender en seksualiteit. Gender en seksualiteit zijn sociaal geconstrueerd waardoor de sociaalculturele acceptatie van een bepaalde genderidentiteit en seksuele identiteit door een samenleving beperkt wordt. Op basis van onder andere een genderidentiteit en seksuele identiteit wordt een persoon sociaal gecategoriseerd. Volgens Wekker (1988) gaat een genderidentiteit en een seksuele identiteit gepaard met gedragsverwachtingen. Toch heeft een persoon een handelingsbekwaamheid om zich tegen deze gedragsverwachtingen te verzetten. Wanneer dit gebeurt, worden sociaal geconstrueerde grenzen overschreden en spreekt men van ‘transgressie’: een overtreding van een norm. Deze overtreding kan conflicten teweegbrengen en uiteindelijk leiden tot discriminatie en uitsluiting. Ook kunnen zij bijdragen aan de reconstructie van normen en waarden (Wekker 1988; Bacigalupo 2004).

In mijn onderzoek staan ‘*male-to-female*’ transgenderisten op de Filippijnen centraal. Ik heb gekeken naar verschillende dimensies waarbinnen ‘*male-to-female*’ transgenderisten te maken hebben met sociaalculturele en economische in- en/of uitsluiting en de manier waarop zij hiermee omgaan. Dit heb ik gedaan aan de hand van theorieën over transgressie, sociale uitsluiting en ‘*agency*’, en de rol van genderidentiteit en seksualiteit van Filippijnse ‘*male-to-female*’ transgenderisten hierin. Het doel hiervan is om kennis en inzicht te verkrijgen in de wetenschappelijke discussie over sociale constructies van genderidentiteit en seksuele identiteit en de grenzen die hiermee overschreden kunnen worden. Welke verwachtingen zijn er en welke normen en waarden heersen er in de Filippijnse maatschappij over genderidentiteit en seksuele identiteit? Waar overschrijden Filippijnse ‘*male-to-female*’ transgenderisten de grenzen van genderidentiteit en seksuele identiteit en hoe ervaren Filippijnse ‘*male-to-female*’ transgenderisten hierdoor sociale en economische in- en/of uitsluiting? Ik heb deze sociale en economische in- en/of uitsluiting bekeken vanuit het beeld van deze transgenderisten zelf, hoe zij dit ervaren en hier mee omgaan. De vraag, aan de hand waarvan deze scriptie is geschreven, is als volgt geformuleerd: *Hoe gaan Filippijnse ‘male-to-female’ transgenderisten om met sociaalculturele en economische in- en/of uitsluiting binnen de Filippijnse maatschappij?*

Vanaf eind januari 2009 tot en met eind april 2009 heb ik veldwerkonderzoek gedaan naar ‘*male-to-female*’ transgenderisten in de stad Cebu City en de stad Mandaue City op de Filippijnen. Cebu City is de twee na grootste stad (op de hoofdstad Manila na) van de

Filippijnen. Mandaue City is een klein stadje dat tegen de stad Cebu City aanligt. Zowel in Cebu City als in Mandaue City had ik contact met een groep ‘*male-to-female*’ transgenderisten van ongeveer tien tot vijftien personen. Ik participeerde en observeerde dagelijks in het buiteneententje ‘Cantonan’ in Mandaue City. Ook heb ik dagelijks tijd doorgebracht en ‘rondgehangen’ in de wijk ‘Labangon’ in Cebu City. Naast participerende observatie op deze twee plekken en semi-gestructureerde interviews die ik met ‘*male-to-female*’ transgenderisten heb afgenomen, heb ik ook vele informele gesprekken gevoerd. Ik ben naar een ‘Miss Gay Verkiezing’ geweest, heb naar optredens van de ‘*male-to-female*’ transgenderisten gekeken en ben met beide groepen ter ontspanning een weekendje weg geweest. In dit onderzoek heb ik gebruik gemaakt van pseudoniemen voor de ‘*male-to-female*’ transgenderisten die mij met dit onderzoek hebben geholpen en waarmee ik interviews heb afgenomen. Alle citaten zijn vertaald van het Engels naar het Nederlands.

In het eerste hoofdstuk, het theoretische kader, worden verschillende theorieën uiteengezet om deze onderwerpen meer te conceptualiseren. Er is gebruik gemaakt van de theorie van Nagel en Steenbeek over de sociaalculturele constructie van gender en seksualiteit. Ook wordt de theorie van Wekker over identiteitsvorming en de theorie van Bacigalupo over transgressie gehanteerd. In het theoretische kader komen daarnaast concepten van sociale uitsluiting en ‘*agency*’ aan bod. Door deze theorieën samen te brengen, vormt zich een relatie tussen de sociale constructie van gender en seksualiteit en sociale en economische uitsluiting van ‘*male-to-female*’ transgenderisten op de Filippijnen. In het contexthoofdstuk is gender en seksualiteit in de geschiedenis van de Filippijnen beschreven. Hierin zal ingegaan worden op de koloniale overheersing van Spanje en Noord-Amerika op de Filippijnen en de normen en waarden die door de Filippijnse bevolking zijn overgenomen. Daarnaast zal er een beeld geschets worden van ‘*male-to-female*’ transgenderisten op de Filippijnen voor, tijdens en na deze koloniale overheersingen. In het daarop volgende hoofdstuk zal ingaan worden op de heersende normen en waarden over gender en seksualiteit op de Filippijnen. Er wordt toegelicht hoe bij ‘*male-to-female*’ transgenderisten hun mannelijkheid en vrouwelijkheid tot uiting komt en een beschrijving gegeven over hun seksualiteit. Dit hoofdstuk eindigt met een uitleg over de manier waarop ‘*male-to-female*’ transgenderisten tegen gedragsverwachtingen ingaan en grenzen overschrijden. In hoofdstuk vier zal beschreven worden in welk opzicht ‘*male-to-female*’ transgenderisten te maken hebben met sociale en economische in- en/of uitsluiting. Er zullen verschillende dimensies van sociale en economische in- en sluiting aan bod komen. Dit hoofdstuk legt de nadruk op de manier waarop ‘*male-to-female*’ transgenderisten sociale en economische in- en uitsluiting

ervaren en hoe zij hiermee omgaan. In het laatste empirische hoofdstuk wordt weergegeven welke betekenis de ‘*scene*’ voor ‘*male-to-female*’ transgenderisten heeft, welke kracht zij uit de ‘*scene*’ halen, maar ook zal beschreven worden aan welke verwachtingen ladyboys moeten voldoen om in de ‘*scene*’ te kunnen participeren. In mijn laatste hoofdstuk zal ik alle behandelde onderwerpen terug halen en concluderen hoe ‘*male-to-female*’ transgenderisten omgaan met sociale en economische in- en uitsluiting binnen Filippijnse maatschappij. Daarnaast zijn er in deze scriptie drie bijlagen toegevoegd. De eerste bijlage is een reflectie op mijn onderzoeksperiode en het schrijven van deze scriptie. De tweede bijlage is een Engelse samenvatting van hetgeen wat er in deze scriptie beschreven is en de laatste bijlage ik een veldwerkfoto van mijn periode op de Filippijnen.

Hoofdstuk 1: Theoretisch kader

In dit eerste hoofdstuk komen theorieën aan de orde die binnen het onderzoek naar sociale en economische in- en uitsluiting van *'male-to-female'* transgenderisten van belang zijn. Allereerst wordt er een weergave gegeven van theorieën over de sociaalculturele constructie van gender en seksualiteit en normen en waarden die hiermee verbonden zijn. Daarna worden deze theorieën gekoppeld aan theorieën over identiteitsvorming en transgressie. Door deze theorieën samen te brengen, ontstaat er een relatie tussen de sociale constructie van gender en seksualiteit en de categorisatie van individuen waaruit sociale en economische in- en uitsluiting kan ontstaan. Ook wordt er een beschrijving gegeven over verschillende vormen van transgenderisme. Daarnaast worden theorieën van stigma en sociale uitsluiting verklaard en in de laatste paragraaf zal uitleg gegeven worden over *'agency'* en structuur. Deze concepten verduidelijken in een later stadium op welke manier er sociale en economische uitsluiting bij *'male-to-female'* transgenderisten in de Filippijnen kan plaatsvinden en welke rol *'agency'* en structuur hierin spelen.

1.1 Gender, seksualiteit en transgressie

De Waal (1982) legt in haar boek het begrip gender uit. Gender betekent letterlijk in het Engels geslacht. Gender verwijst naar de culturele kenmerken van man of vrouw zijn, die een persoon toegeschreven krijgt aan de hand van zijn sekse, de biologische kenmerken van het lichaam van een man of vrouw (De Waal 1982:7). Culturele kenmerken verwijzen naar de rollen van mannen en vrouwen in een samenleving, de manier waarop men zich als man of vrouw behoort te gedragen en de wijze waarop mannen en vrouwen zich tot elkaar verhouden. Deze culturele kenmerken worden door een samenleving sociaalcultureel geconstrueerd. Zij ontstaan door een historie van bepaalde opvattingen, normen en waarden en uitdrukkingen van mannelijkheid en vrouwelijkheid. Mannelijkheid en vrouwelijkheid zijn zeer belangrijke eigenschappen van mensen en worden in elke situatie van de dag tot uitdrukking gebracht (Steenbeek 1995:1; Nanda 2000:2).

Deze uitdrukking van mannelijkheid of vrouwelijkheid is essentieel om een sociaalculturele indeling te kunnen maken in de seksecategorieën 'man' en 'vrouw'. Afhankelijk van tijd en plaats varieert de interpretatie van mannelijkheid en vrouwelijkheid.

Gender is een ordeningsprincipe, waarbij de ander geplaatst wordt in een bepaalde categorie, om zo de wereld te kunnen ordenen en structureren (Steenbeek 1995:2). Niet alleen wordt de ander gepositioneerd in de wereld, maar wordt ook inzichtelijk wie we zelf zijn. Naast gender zijn er andere ordeningsprincipes, zoals nationaliteit, etniciteit, religie, leeftijd, opleiding, sociale klasse, maar ook sekse en seksualiteit. Deze ordeningsprincipes spelen bij iedereen een belangrijke rol bij het construeren van een identiteit (Wekker 1988:41-47).

Wekker (1988) verklaart het proces van identiteitsvorming aan de hand van drie onderdelen die elkaar wederzijds beïnvloeden. Dit proces van identiteitsvorming kan betrekking hebben op de ordeningsprincipes sekse en gender. Allereerst worden mensen in sociale categorieën geplaatst, aan de hand van hun sekse. Bij deze sociale categorisatie worden bepaalde gedragsverwachtingen toegekend. Door deze gedragsverwachtingen wordt ervan uitgegaan dat mannen en vrouwen zich een bepaalde rol toe-eigenen en zich hiernaar gedragen (gender). Door deze sociale categorisatie en gedragsverwachtingen die hieraan worden toegekend, worden identiteiten in begrensde hokjes geplaatst. Als laatste hebben individuen echter nog een handelingsbekwaamheid, of *'agency'*, om tegen gedragsverwachtingen in te gaan. Wanneer mensen zich tegen algemene geaccepteerde normen verzetten, kunnen zij sociaal geconstrueerde grenzen overschrijden (Wekker 1988:46). Er wordt dan gesproken van transgressie: een overtreding van een norm (Bacigalupo 2004:441).

De sociale constructie van mannelijkheid en vrouwelijkheid vindt plaats en wordt vastgelegd op basis van normen en waarden ten aanzien van gender en seksualiteit, maar deze sociale constructie van mannelijkheid en vrouwelijkheid kan ook andere vormen aannemen. Met genderidentiteit wordt specifiek ingegaan op het begrip gender. Gender bestaat uit een tweedeling tussen mannelijkheid en vrouwelijkheid. Dit is een algemene westerse indeling en wordt als 'normaal' ondervonden in onze maatschappij. Iemand voelt zich uitsluitend 'man' of 'vrouw' en wordt aangeduid als 'man' of 'vrouw'. Een genderidentiteit kan echter verscheidene tussenvormen aannemen en een persoon heeft de mogelijkheid individueel en door middel van bepaalde groepsnormen en waarden, een eigen genderidentiteit te construeren. Iemand kan zich zowel man als vrouw of noch man of vrouw voelen (Vennix 2001: 8). Er zijn dus meerdere vormen tussen het man of vrouw zijn, en het uiten van mannelijkheid en vrouwelijk, mogelijk. Dit laat zien dat de opsplitsing tussen de sekse 'man' en vrouw' en de opsplitsing tussen 'mannelijkheid' en 'vrouwelijkheid' niet bij iedereen opgaat en in zijn extreemste vorm of in bepaalde culturen zelfs niet eens bestaat.

Er bestaan verschillende termen voor dit gevoel van man of vrouw zijn en willen zijn en de uitdrukking die een persoon hieraan wil geven. Vennix (2001) licht verschillende vormen van man en vrouw zijn toe aan de hand van de paraplu-term transgender. Een term die verschillende vormen van genderdiversiteit weergeeft. Onder de term transgender vallen ook de begrippen travestie, transseksualiteit en transgenderisme. Men spreekt over een travestiet wanneer een persoon nu en dan kleding van de andere sekse draagt. Toch is hierin, uitgaande van mannelijke naar vrouwelijke travestie, de mannelijke identiteit sterker aanwezig. Dit verkleed kan een bepaalde opluchting zijn of voor een bepaalde seksuele opwinding zorgen. Deze mannen willen geen vrouw zijn, maar er alleen soms uitzien als vrouw. Sommige mannen worden hierdoor juist meer bewust van hun mannelijkheid (de Waal 1982:15; Vennix 2001:10). Transseksuelen, uitgaande van mannelijke naar vrouwelijke transseksualiteit, zijn personen die ervan overtuigd zijn tot het andere geslacht te behoren, ze hebben het gevoel in het verkeerde lichaam geboren te zijn. Ze hebben vaak een sterke afkeer tegen de mannelijke geslachtskenmerken en hebben deze mannelijke geslachtskenmerken veranderd door hormoonbehandelingen en chirurgische ingrepen. Hierbij is het gevoel van de vrouwelijke identiteit dus sterker aanwezig dan de mannelijke identiteit (de Waal 1982:16; Vennix 2001:10). Bij transgenderisten daarentegen zijn de mannelijke en vrouwelijke identiteit ongeveer even sterk aanwezig (per persoon kan echter de vrouwelijke of mannelijke identiteit hierin iets meer of minder aanwezig zijn). De term transgenderist wordt gebruikt voor mannen die permanent als vrouw door het leven gaan (of omgekeerd, vrouwen die permanent als man door het leven gaan) maar zich hiervoor niet chirurgisch hebben en/of willen laten behandelen. Deze personen willen ook uitdrukking geven aan de aanwezigheid van hun vrouwelijke identiteit. Zij identificeren zich voornamelijk met en handelen als vrouwen. (Vennix 2001:10-12; Rutgers Nisso 2008:24; Nanda 2000:5). Tussen deze drie groepen zijn vele overeenkomsten en verschillen te vinden en zijn er nog meerdere tussenvormen mogelijk. Onderscheid is daarom onduidelijk te maken tussen deze groepen en het is wellicht niet moeilijk een persoon tot een bepaalde categorie te berekenen.

Nagel (2000) verklaart dat ook seksualiteit een belangrijk concept is bij het bestuderen van genderdiversiteit. Seksualiteit refereert naar seksuele wensen, seksuele beoefening of seksuele geaardheid van een persoon. Eveneens is seksualiteit een aspect van het persoonlijke en collectieve leven dat sociaal streng gecontroleerd wordt. Seksualiteit kan daarom ook gezien worden als een sociaalculturele constructie die varieert met plaats en tijd. Mensen worden ingedeeld in categorieën op basis van hun seksualiteit. Er bestaan verschillende soorten seksuele identiteiten. Normen en waarden wat betreft seksualiteit zijn vastgelegd

binnen geconstrueerde grenzen. Zo wordt heteroseksualiteit gezien als seksuele norm in westerse samenlevingen en een persoon hoort zich hiernaar te gedragen. Maar ook homo's, lesbiennes en biseksuelen zijn in een samenleving aanwezig (Nagel 2000:2,46-49).

In sommige samenlevingen zijn deze verschillen van seksuele geaardheid en genderdiversiteit onbelangrijk. In andere samenlevingen worden niet alle vormen van genderidentiteit en seksuele geaardheid getolereerd. Een transgenderidentiteit en een homoseksuele identiteit kunnen bijvoorbeeld in strijd zijn met de verwachtingen van traditionele culturele gedragsregels van een samenleving, waardoor grenzen overschreden worden (Nagel 2003:46-55; Johnson 1998:695). Dit is vaak de basis van discriminatie en sociale uitsluiting (Bacigalupo 2004:441).

1.2 Stigma en sociale uitsluiting

Bij het ontstaan van sociale uitsluiting en discriminatie kan stigma een rol spelen. Pescosolido (e.a. 2008) beargumenteert in zijn artikel dat stigma vastgesteld is door sociale interactie. Stigma is sociaal geconstrueerd in en door sociale relaties. De essentie van stigma ligt in de 'regels' van gedrag door iets te definiëren als acceptabel, gebruikelijk, normaal, of verwacht. Sociale interacties bestaan in grotere politieke, culturele en sociale contexten die aan alle soorten kwesties en ideeën bepaalde verwachtingen hangen. Ze vinden plaats in een context waarin organisaties en instituties normen structureren waarbij een mogelijkheid gecreëerd wordt 'verschil' te maken en te zien (Pescosolido e.a. 2008:432). Door tegen regels en verwachtingen in te gaan, kan een individu gezien worden als 'anders' en 'verschillend'. Door dit 'verschil' kan er een stigma ontstaan. Een stigma is een brandmerk waarbij individuen gescheiden worden van anderen gebaseerd op een beoordeling dat sommige personen 'minder' zouden zijn. Stigma leidt vaak tot negatieve gedachten, een stereotypering van een bepaalde persoon of een bepaalde groep. Deze negatieve stereotyperingen worden als waarheid ondervonden. Er komt een vooroordeel tot stand, waardoor het idee ontstaat om personen, die een gestigmatiseerde status hebben, te vermijden en uit te sluiten. Op dat moment is er sprake van discriminatie. Deze negatieve houdingen en ervaringen met afkeuring en discriminatie beïnvloeden de kwaliteit van het leven van deze personen (Pescosolido e.a. 2008:431-432).

Sociale uitsluiting focust zich op relationele kwesties zoals inadequate sociale participatie, gebrek aan sociale integratie en gebrek aan macht. Sociale uitsluiting is een

uitdrukking van sociale disintegratie en van individuele vervreemding van de sociale orde (Berman & Phillips 2000:330-331). Sociale uitsluiting beledigt menselijke waardigheid, benadeelt de fundamentele menselijke rechten en leidt, in combinatie met sociale en economische instabiliteit, tot marginalisatie en grote ongelijkheden tussen personen (Edwards e.a. 2001:417). Zowel in het artikel van Alexiadou (2002) als het artikel van Scharf (2005) wordt de definitie van de Britse regering, SEU (Social Exclusion Unit) als volgende geciteerd:

“Sociale uitsluiting is een stenografische term voor wat er kan gebeuren als mensen of gebieden lijden aan een combinatie van verbonden problemen zoals werkloosheid, slechte vaardigheden, lage inkomens, armzalige huisvesting, slechte gezondheid en familiebreuk (SEU 2001 geciteerd in Alexiadou 2002:72 en Scharf e.a. 2005:78) en hebben te maken met barrières die hun sociale integratie in de weg staan (Edwards e.a. 2001:417).”

Berman en Phillips (2000) hebben sociale uitsluiting ingedeeld in vier categorieën. Buiten hun eerste categorie sociaaleconomische veiligheid, dat bescherming tegen armoede, werkloosheid, ziekte en andere materiele schade moet bieden (zoals de definitie van de SEU), pleiten zij ook voor sociale insluiting waarin de principes van gelijkheid en rechtvaardigheid nagestreefd moeten worden. Als derde bespreken zij het belang van sociale samenhang waarin het hebben van sociale netwerken centraal staan. Scharf (e.a. 2005) voegt hieraan toe dat personen de mogelijkheid moeten hebben sociale betekenisvolle relaties aan te gaan met andere personen (Scharf e.a. 2005:78). Deze sociale samenhang geeft burgers het gevoel te bestaan als waardige menselijke objecten, als sociale wezens die een bijdrage leveren aan de maatschappij. Wanneer sociale insluiting ongelijkheid minimaliseert, kan sociale samenhang solidariteit en een gedeelde identiteit bewerkstelligen. De laatste categorie waarover Berman en Phillips (2000) spreken is ‘empowerment’. Mensen moeten de mogelijkheid krijgen vaardigheden en kennis op te doen om als burger hun vermogen volledig te ontwikkelen en hiermee zelf hun leven inhoudt te kunnen geven (Berman & Phillips 2000:332).

Gemeenschappelijke participatie en ontwikkeling zorgen voor sociale insluiting. Het gaat hier om vertrouwen, reciprociteit, participatie en het hebben van sociale netwerken. Het belangrijkste element van sociale insluiting is geaccepteerd worden en de mogelijkheid hebben volledig te participeren binnen families, de gemeenschap en de samenleving (Labonte 2004:116-117). Wanneer sociale uitsluiting plaatsvindt en er gebrek is aan educatieve, sociale en economische mogelijkheden, gaan individuen voor zichzelf op een andere manier sociale

orde, macht en respect creëren waarbij de kans op geweld, criminaliteit, informaliteit en instabiliteit vergroot wordt (Koonings & Kruijt 2007).

1.3 'Agency' en structuur

Het artikel van Yuthas (e.a. 2004) maakt gebruik van de structureringstheorie geformuleerd door Giddens (1984). Giddens karakteriseert structuren als regels en middelen. Structuren zijn ontstaan door regels die wettig of moreel gedrag plaatsen in een sociaal systeem, zoals een samenleving, een beroep of organisatie. Deze structuren geven op verschillende niveaus de normen en waarden weer, die bepaalde dingen toepasselijk of acceptabel maken (Yuthas e.a. 2004:231). Baez (2000) voegt hieraan toe dat structuur, gedefinieerd als vastgestelde normen en waarden, voor sociale beperkingen zorgt. Sociale structuren worden gezien als verplichtingen zoals collectieve normen en waarden, sociale instituties en sociale barrières die de mogelijkheid van een individu om vrije keuzes te maken tegenhouden (Baez 2000:335).

'Agency' wordt door Baez (2000) gedefinieerd als vrije wil, zelfbeschikking, zelfstandigheid en het kunnen maken van logische keuzes. Deze vrije wil is verbonden met het idee van 'morele verantwoordelijkheid'. Het idee dat een persoon moreel verantwoordelijk is voor een handeling, met de gedachte dat hij of zij de bron is van zijn of haar acties (Baez 2000:335-336). Yuthas (e.a. 2004) voegt hier aan toe dat 'agency' de mogelijkheid van een persoon is, zelf te bepalen hoe hij of zij gaat handelen en zich gaat gedragen in een bepaalde situatie of in zijn of haar omgeving. Dit gedrag of deze handeling wordt over het algemeen gezien als een individueel verschijnsel, maar het gedrag zelf kan beter opgevat worden als een sociaal verschijnsel waarin zowel 'agency' als structuur betrokken zijn (Yuthas e.a. 2004:230-231). Met de structuren van de maatschappij is de vrije wil van het onderdrukte individu afgedwongen door sociale barrières. Deze sociale barrières zoals de collectieve normen en waarden, zijn sociaal geconstrueerd. De sociale orde is een menselijk product die door structuren tot stand komt. Door sociale instituties is de controle van de een op de ander vastgelegd. Deze controle beperkt en sluit de participatie van bepaalde groepen uit doordat zij bepaalde collectieve normen en waarden, regels en voorschriften niet naleven. (Baez 2000:337-338).

'Agency' en structuur liggen tegenover elkaar maar hebben elkaar ook nodig. Soms vecht 'agency' (iemand's vrije wil) tegen de beperkingen van de bestaande sociale structuur. Het is een gevecht tussen de uiting van de vrije wil van een persoon tegen de sociaal

geconstrueerde normen en waarden van de samenleving, vastgelegd in sociale structuren. De sociale structuur zorgt voor controle om 'agency' van een individu (de keuzes die voor hem beschikbaar zijn) te beperken en anders dit individu af te stoten en uit te sluiten. Sociale structuren kunnen niet bestaan zonder menselijke 'agency'. Maar deze 'agency' blijft beperkt door sociale structuren (Baez 2000:329,337-338).

De theorieën die in dit hoofdstuk beschreven zijn, worden later in deze scriptie toegepast om te kunnen verklaren in welk opzicht 'male-to-female' transgenderisten normen en waarden ten aanzien van gender en seksualiteit overschrijden, hoe dit leidt naar sociale en economische in- en uitsluiting en hoe 'male-to-female' transgenderisten met deze sociale en economische in- en uitsluiting omgaan. In het volgende hoofdstuk zal een context van de Filippijnen en van 'male-to-female' transgenderisten op de Filippijnen weergegeven worden, als achtergrondinformatie voor de verdere hoofdstukken.

Hoofdstuk 2: Context

In dit hoofdstuk zal ik meer inzicht geven over de context van de Filippijnen en van ‘*male-to-female*’ transgenderisten op de Filippijnen. Als eerste zal ik ingaan op gender en seksualiteit in de geschiedenis van de Filippijnen. Hierbij zal ik verschillende periodes aankaarten, de tijd voor de Spaanse koloniale overheersing, de periode tijdens de Spaanse koloniale overheersing, de overname van de Amerikanen en de tijd na de Amerikaanse overheersing, waarbij ik inzicht zal geven over de veranderingen die plaats hebben gevonden door de tijd heen met betrekking tot gender en seksualiteit. Daarna zal ik een schets geven hoe een transgender identiteit bij een persoon ontstaat en hoe hier door hun familie in de Filippijnen op gereageerd wordt. Ook zal ik in deze paragraaf uitleg geven over verschillende Filippijnse termen van ‘*male-to-female*’ transgenderisten. Vervolgens zal ik nader toelichten hoe een ‘*male-to-female*’ transgenderist in de Filippijnen een vrouwelijke identiteit verkrijgt met betrekking tot seksualiteit. Ik zal hierbij de rol die zij aannemen in seksuele relaties schetsen, vertellen hoe zij liefdesrelaties ervaren en met wie zij seksuele relaties aangaan. In mijn laatste paragraaf zal ik weergeven wat hun vakgebieden zijn en op welke manier zij hier een bepaalde status door verkrijgen. Al deze paragrafen zijn van belang om te kunnen begrijpen op welke manier Filippijnse ‘*male-to-female*’ transgenderisten te maken krijgen met sociale en economische uitsluiting en hoe zij eveneens waardering en respect verkrijgen binnen de Filippijnse samenleving. Ook kan hiermee nader verklaart worden waar ‘*male-to-female*’ transgenderisten hun ‘agency’ (vrije wil om tegen bepaalde structuren in te gaan) vandaan halen om toch als ‘*male-to-female*’ transgenderist door het leven te gaan.

2.1 Gender en seksualiteit in de geschiedenis van de Filippijnen

Voor de Spaanse koloniale overheersing kwamen travestie en ‘*gender-crossing*’ regelmatig voor op de Filippijnen. Er waren mannen die zich kleedden en gedroegen als vrouwen. Deze mannen waren gerespecteerde mensen. Zij hadden vaak religieuze functies en waren het medium tussen het zichtbare en het onzichtbare. Destijds hadden deze mannen de naam ‘*bayoguin*’, ‘*bayot*’ of ‘*binabae*’. Zij hadden hun gender volledig hergedefinieerd naar de vrouwelijke identiteit en konden op deze manier vergeleken worden met vrouwen. Zij waren dikwijls getrouwd met mannen en hadden een seksuele relatie met hen (Garcia 2004:13).

Vrouwen werden destijds zeer gewaardeerd door hun taken als huishoudelijk hoofd en eigenaresse van het bezit. Ze hadden aanzienlijke macht en werden gezien als spirituele personen die belangrijke rituelen uitvoerden. Zij bepaalden de oogstdagen en hadden geneeskundige krachten (Heijmans 1999:8). Net zoals vrouwen hadden deze *'bayoguin'* in de prekoloniale tijd een gerespecteerde status (Garcia 2004:13). In westerse termen zouden deze *'bayoguin'* beschouwd kunnen worden als transgenderisten, maar in de Filippijnen worden zij ook wel gezien als derde sekse. Een sekse waarbij een persoon zowel man als vrouw is, of noch man of vrouw. Deze derde sekse werd gewaardeerd in de samenleving (Kampenhout 1998). De Filippijnen kent een lange traditie van hooggewaardeerde *'male-to-female'* transgenderisten. Genderrollen in de inheemse Filippijnen waren gelijkwaardig en iemands gender en seksualiteit had weinig invloed op iemands identiteit en sociale positie. In seksuele relaties met personen van hetzelfde geslacht namen deze transgenderisten de vrouwelijke rol aan. De mannelijke seksuele partner van de *'bayoguin'* werd gezien als een 'echte' man, en kreeg geen speciale of ondergewaardeerde positie door deze relatie met een *'bayoguin'* (Nanda 2000:79).

De Spanjaarden veroverden de Filippijnen in het jaar 1521. Zij namen het katholieke geloof met zich mee en hun eigen normen en waarden. Tijdens de Spaanse overheersing werd het land bestuurd door de katholieke kerk en paters gingen meteen aan de slag met het bekeren van de bevolking (Heijmans 1999:10). De Spanjaarden leerden de Filippijnse bevolking nieuwe normen en waarden. Deze normen en waarden hadden ook betrekking op het katholieke geloof. De positie van vrouwen verslechterde, de mannen kregen steeds dominantere rollen en de *'bayoguin'* werden steeds minder getolereerd. Ze werden bespot en geminacht. Langzaam veranderde de naam *'bayoguin'* in *'bakla'*, wat 'verward' en 'laf' betekent (Garcia 2004:13). Rond 1850 ontstond er een nationale beweging in de Filippijnen die zich verzette tegen de Spaanse overheersing. Ondertussen was er een oorlog gaande tussen Spanje en de Verenigde Staten. In 1898 vielen de Amerikanen ook Manila, de hoofdstad van de Filippijnen, aan en werd de Filippijnse onafhankelijkheid van Spanje uitgeroepen. Tot 1946 waren de Filippijnen vervolgens in Amerikaanse handen (Heijmans 1999:16).

Nanda (2000) beschrijft in haar boek dat de inwoners van de Filippijnen te maken kregen met nieuwe normen en waarden met betrekking tot hun sekse, gender en seksueel gedrag. De Filippijnse bevolking ging zich, in deze tijd en na de koloniale tijd van de Amerikanen, steeds meer aanpassen aan de westerse gedachte over gender en seksuele identiteitsvorming. Een belangrijk effect van deze externe culturele patronen van de Spanjaarden en de Amerikanen was de seksualisering en vermannelijking van de Filippijnse

samenleving (Nanda 2000:79). Mannen kregen steeds meer macht en dominantie, een erfenis van de Spaanse koloniale tijd waarbij mannen zich ‘*macho*’² gedroegen (Heijmans 1999:24-25). Er ontstond een patriarchale samenleving. Dit houdt in dat de samenleving voornamelijk geregeerd en gedomineerd wordt door mannen. Vrouwen hebben in een patriarchale samenleving meestal een lagere sociale en politieke status en minder zeggenschap (Kottak 2006:431). In de Filippijnen is er sprake van een rollenpatroon, een ‘*domestic-public dichotomy*’. Een ‘*domestic-public dichotomy*’ is het contrast tussen de rol van de vrouw in het huis en de rol van de man in het openbare leven, waarbij de verhoudingen tussen mannen en vrouwen binnen het gezin en in het openbare leven ongelijk zijn (Kottak 2006:461). Zo beschrijft Heijmans (1999) in zijn boek dat mannen het hoofd van het gezin zijn en gezien worden als de persoon die zijn familie financieel onderhoudt en de meeste verantwoordelijkheden heeft. De vrouw zorgt voor de opvoeding van de kinderen en regelt het huishouden. (Heijmans 1999:38). Vaak geeft de rol en de beslissingen van de man in het openbare leven meer prestige dan het huishoudelijke werk van de vrouw. Dit zorgt voor een bepaalde genderstratificatie in de Filippijnse samenleving wat duidt op een ongelijke verdeling tussen de man en vrouw en de hierbij gepaard gaande sociale waardering, macht, status en respect (Kottak 2006:444).

Van een inheemse traditie, waarbinnen seksuele relaties met personen van hetzelfde geslacht en genderdiversiteit ongemarkeerd en niet bepalend waren voor een bepaald stigma, creëerde de tweedeling van sekse en gender, door de culturele patronen van de Spanjaarden en Amerikanen, een hiërarchische dimensie. Er ontstond een katholieke Spaanse cultuur waarin relaties met personen van hetzelfde geslacht als homoseksualiteit gedefinieerd en gedenigreerd werden en een Noord-Amerikaans discours waarin homoseksualiteit als een pathologische inversie werd gezien. Er verscheen een nieuwe westerse homo-gevoeligheid en homo-identiteit. Deze externe culturele patronen domineren op dit moment het Filippijnse concept van sekse en genderdiversiteit, maar oude tradities zijn niet volledig verdwenen, er wordt zelfs nieuw leven aan gegeven (Nanda 2000:79).

² Van het Spaanse woord ‘*machismo*’: een kenmerk van trots in de betekenis van moed en de oplegging van jezelf aan anderen. Een ‘*macho*’ heeft het voor het zeggen en reflecteert naar macht, dominantie en superioriteit (Balderston, Gonzalez, López 2000:887,931)

2.2 De Bakla

De hedendaagse genderdiversiteit in de Filippijnen heeft voornamelijk betrekking op *'male-to-female'* transgenderisten, genaamd *'bakla'*, *'bantut'*, of *'bayot'* (afhankelijk van de regio). De meeste *bakla's* vertoonden al *'cross-gender'* gedrag in hun kindertijd, waarna dit gedrag een permanente en belangrijke dimensie in hun leven aannam. In de Filippijnen is men niet blij met de verschijning van *'cross-gender'* gedrag. Toch wordt dit gedrag aanzienlijk tolerant aanvaard, voornamelijk door Filippijnse moeders. Zij beschouwen dit gedrag als onvermijdelijk en houden rekening met het feit dat in een familie één van de kinderen *'cross-gender'* gedrag kan gaan vertonen, dus een *bakla* zou kunnen zijn. Wanneer *'cross-gender'* gedrag aan het licht komt, accepteren Filippijnse moeders dit vrouwelijke gedrag van hun kind. (Whitam & Mathy 1986:77,154).

Zowel uit het boek van Nanda (2000) als het boek van Whitam en Mathy (1986) staat beschreven dat in de Filippijnen de *'bayot'*, *'bantut'* of *'bakla'* gezien wordt als een 'derde sekse', maar zij worden steeds meer beschouwd als vrouwelijke homoseksuelen, die lijken op vrouwen, maar geen vrouwen zijn. Het is deze *'bakla'*, *'bantut'* of *'bayot'* die het homoseksuele leven op de Filippijnen domineren. De definitie van genderdiversiteit als transgenderist en homoseksueel heeft een belangrijk effect op de sociale houdingen van de maatschappij tegenover deze *bakla* (Nanda 2000:71; Whitam en Mathy 1986:xxix). De term *'bakla'*, *'bantut'* of *'bayot'* heeft een negatieve betekenis van ongedefinieerd, zwak en laf. Deze stereotypering houdt ook vulgariteit en een lage sociale status in. Een 'echte' man in de Filippijnen is geen *bakla*. Een 'echte' man wordt gedefinieerd als dapper en nuchter, met de mogelijkheid kinderen te krijgen en een gezin te stichten. Vanwege de negatieve associatie van lokale termen voor genderdiversiteit (*'bakla'*, *'bantut'* of *'bayot'*), definiëren vele *bakla's* zich als *'gay'*, een term die niet van toepassing is op hun mannelijke partners en dus een andere betekenis heeft, dan in de westerse cultuur. De term *'gay'* construeert een identiteit, gedefinieerd aan vrouwelijkheid. Tevens heeft de term *'gay'* betrekking op het verbeeldende idee over de mogelijkheid van een homoliefdesrelatie, zoals in Noord-Amerika, waarin het 'geven en nemen' in een ware liefdesrelatie centraal staat en waar een opvatting van *'free-love'* heerst met de mogelijkheid voor een homohuwelijk (Nanda 2000:80; Johnson 1998:697-703).

2.3 De Bakla en seksualiteit

De *bakla* is een man met een vrouwelijk ‘hart’ of geest, die zich verkleedt als vrouw en de vrouwelijke (ontvangende) rol in seksuele relaties aanneemt. In de Filippijnse cultuur refereert homoseksualiteit niet naar beide partners in een relatie tussen personen met hetzelfde geslacht, maar naar de persoon die de ontvangende rol aanvaardt: alleen de *bakla* wordt gezien als homoseksueel en als een persoon met een vrouwelijke genderidentiteit. Over het algemeen wordt de stereotype *bakla* gezien als een ‘pseudo-vrouw’. Er heerst in de Filippijnen dus de opvatting dat alleen de ‘vrouwelijke’ partner in een seksuele relatie tussen personen van hetzelfde geslacht, een homoseksueel is. Een man die de binnendringende seksuele positie aanneemt, wordt gezien als ‘echte’ man, ook wanneer hij een seksuele relatie aangaat met een *bakla* (Nanda 2000:80).

Het komt vaak voor dat heteroseksuele jongens hun eerste seksuele ervaring hebben met een *bakla*. Ouders zijn zich bewust van en tolerant over het feit dat hun zonen in hun pubertijd een seksuele relatie aangaan met een *bakla*. Seksuele ervaringen met een *bakla* veranderen jongens niet in homoseksuelen en tast hun mannelijkheid niet aan. Meestal gaat de aandacht van jongens op latere leeftijd uit naar een vrouw. Uiteindelijk zullen jongens met een vrouw een gezin stichten. Een seksuele relatie met een *bakla* in de pubertijd wordt gezien als een even grote zonde als ‘drinken’ en ‘roken’, en dit wordt niet geassocieerd met transgressie of ‘*transgendering*’. Seksueel contact van een jongen met een *bakla* wordt beschouwd als een geaccepteerde uitlaatklep van seksuele verlangens in hun pubertijd (Whitam and Mathy 1986:148-155; Johnson 1998:699-701).

2.3 Het vakgebied van de bakla

Bakla's vinden meestal een baan in modeontwerp of andere gerelateerde vakgebieden. Zij hebben een grote vakbekwaamheid in het ontwerpen en maken van zowel mannelijke als vrouwelijke kleding. Mode en uiterlijke verzorging als vakgebieden spelen een belangrijke rol in het sociale leven van een *bakla*. Eveneens verkrijgen zij, door deze vakbekwaamheid, aanzien van de heteroseksuele gemeenschap. Leidinggevende personen van de Filippijnen zijn zich bewust van de seksuele oriëntatie van hun kappers en kledingontwerpers. Het is voor hen niks meer dan normaal dat hun kappers en kledingontwerpers homoseksueel zijn, en dit heeft

dan ook geen invloed op het succes van een *bakla* in hun vakgebied (Whitam and Mathy 1986:78-79).

Volgens het onderzoek van Nanda (2000) en Whitam en Mathy (1986) wordt de transformatie naar een *bakla* in de Filippijnen ook geassocieerd met macht. Positieve sociale houdingen ten opzichte van bakla's zijn gebaseerd op hun mogelijkheid zichzelf te transformeren naar aantrekkelijke en stijlvolle vrouwen. In schoonheidswedstrijden transformeren de bakla's zichzelf door een hoog gewaardeerde en werelds beeld van schoonheid uit te drukken, dat grotendeels geïdentificeerd wordt met de westerse wereld, voornamelijk Noord-Amerika. Deze schoonheidswedstrijden zijn een groot amusement, en worden dan ook bezocht door het algemene publiek, waarbij de *bakla* op dat moment gerespecteerd wordt. De *bakla* en hun sekse en gender transformatie zijn de 'sterren' van spectaculaire uitvoeringen. In schoonheidswedstrijden worden bakla's ook getest op hun intelligentie. Er worden vaak vragen gesteld die zij moeten beantwoorden in het Engels. De *bakla* heeft eveneens vaak kennis over kunst en cultuur. In de Filippijnen wordt dit geassocieerd met de hogere klasse, de opgeleide elite en roem, gevormd door de westerse cultuur. Schoonheidswedstrijden geven de *bakla* status en plezier en zorgen ervoor dat de *bakla* enigszins getolereerd wordt in de samenleving. (Nanda 2000:83-84; Whitam and Mathy 1986:77-85).

'*Male-to-female*' transgenderisten in de Filippijnen hebben zowel te maken met insluiting als uitsluiting door de Filippijnse maatschappij. Zoals in dit hoofdstuk is beschreven houdt een familie rekening dat hun kind '*cross-gender*' gedrag kan gaan vertonen. Ook bestaat er erkenning over seksuele relaties tussen jongens in de pubertijd met bakla's. Bakla's hebben dezelfde interesses voor mode en uiterlijke verzorging en allerlei beroepen in dit vakgebied. Deze gezamenlijke interesse voor kunst, cultuur en amusement en het feit dat zij uiting willen geven aan hun '*cross-gender*' gedrag, zorgen ervoor dat zij een subcultuur gaan creëren en naar elkaar toetrekken. In de volgende hoofdstukken zal ik beschrijving geven van mijn onderzoek naar de manier waarop '*male-to-female*' transgenderisten zowel insluiting als uitsluiting ervaren door de Filippijnse maatschappij en hoe zij hiermee omgaan. Ik zal een beschrijving geven hoe zij hun '*agency*' gebruiken om zich vrijwillig af te zetten tegen bestaande structuren, maar ook hoe zij zich als '*male-to-female*' transgenderist aanpassen aan bestaande normen en waarden binnen de '*scene*' om op die manier insluiting na te streven.

Hoofdstuk 3: Mannen, vrouwen en ladyboys in de Filippijnen

Zoals we in het vorige hoofdstuk hebben gezien heeft de Filippijnse samenleving een verandering ondergaan in normen en waarden ten aanzien van gender en seksualiteit. Deze verandering heeft ervoor gezorgd dat ‘*male-to-female*’ transgenderisten in de Filippijnen minder gewaardeerd worden dan voor de koloniale overheersingen. In dit hoofdstuk zal er eerst gekeken worden naar het verschil van gender en seksualiteit tussen mannen en vrouwen op de Filippijnen ten opzichte van ‘*male-to-female*’ transgenderisten. Ik zal een beschrijving geven over de rollen die mannen en vrouwen in de Filippijnen aannemen. Ook zal ik toelichten welke normen, waarden en gedragsverwachtingen er op de Filippijnen heersen over mannen en vrouwen. Vervolgens zal ik normen en waarden ten aanzien van seksualiteit uitwerken. In mijn laatste paragraaf van dit hoofdstuk zal ik verklaren dat ‘*male-to-female*’ transgenderisten zowel mannelijke als vrouwelijke aspecten in zich hebben en aan de hand van citaten weergeven hoe deze mannelijkheid en vrouwelijkheid bij hen tot uiting komt. Door dit hoofdstuk zal duidelijk worden welke normen en waarden ten aanzien van gender en seksualiteit er in de Filippijnen heersen en op welke manier ‘*male-to-female*’ transgenderisten deze normen en waarden overtreden. Dit is van belang om in een later stadium van deze scriptie te kunnen uitleggen waarom ladyboys in de Filippijnen te maken krijgen met sociale en economische uitsluiting.

3.1 Gender in de Filippijnen

“Vroeger was het normaal dat vrouwen thuis bleven. Ze moesten in en rond het huis blijven. Het was de man die naar zijn werk ging, die naar een inkomen zocht om voor zijn familie te kunnen zorgen. Maar op dit moment geloof ik niet meer in deze aspecten. Ik ben ervan overtuigd dat elke persoon in staat moet zijn zichzelf in zijn eigen levensonderhoud te voorzien.”

(Barbara)³

Zoals ik in mijn contexthoofdstuk heb beschreven, is de Filippijnen een patriarchale samenleving. Uit gesprekken met meerdere ‘*male-to-female*’ transgenderisten heb ik kunnen

³ Interview Barbara 20-03-2009, Mandaue City.

opmaken dat mannen de taak als hoofd van het gezin op zich nemen. Het zijn mannen die hun gezin financieel onderhouden en degene met de grootste verantwoordelijkheden. Kate vertelde me met enige afkeer dat mannen denken invloedrijker te zijn dan vrouwen en dat ze hierdoor een zeer dominante positie aannemen. Mannen nemen niet alleen deze dominante positie aan, er wordt ook verwacht en er van uitgegaan dat ze meer verantwoordelijkheid nemen dan vrouwen. Uit het volgende citaat van Barbara komt dit duidelijk naar voren.

“Een man moet absoluut zijn familie kunnen onderhouden. Een persoon moet verantwoordelijk zijn voor de dingen die hij doet en de beslissingen die hij neemt. Als je als man je verantwoordelijkheid niet neemt, dan is het geen echte man voor mij. Een man kan zich geen fouten permitteren omdat dat de mensen om hem heen beïnvloed. Vrouwen hebben een teken van zwakte in zich, zodat zij zich kunnen verontschuldigen bij het maken van fouten. Maar voor een man, wanneer hij een fout maakt of een verkeerde beslissing neemt, heeft dat gevolgen voor de mensen om hem heen.”

(Barbara)⁴

Volgens meerdere ‘*male-to-female*’ transgenderisten in de Filippijnen zijn vrouwen rustig, kalm en simpel zijn. Ze werkt in het huis, zorgt voor haar echtgenoot, voor de opvoeding van haar kinderen en regelt het huishouden. Christina zegt hierover het volgende: “Een conservatieve vrouw blijft thuis en zorgt voor haar echtgenoot en kinderen. Wanneer een vrouw nog niet getrouwd is gaat ze naar school of helpt in het huishouden van haar familie. “Ze volgen gewoon de traditie. We moeten simpel en conservatief zijn.”⁵ Met deze uitspraak wordt duidelijk dat in de Filippijnse maatschappij van een vrouw verwacht wordt dat zij zich volgens de traditie gedraagt. In de praktijk echter komt regelmatig voor dat vrouwen in het huis acties ondernemen om enigszins financieel bij te kunnen dragen aan het inkomen van het gezin, bijvoorbeeld door een klein winkeltje of eettentje aan huis te hebben.

Hoewel de Filippijnse maatschappij veranderingen hardnekkig probeert tegen te gaan, zijn er toch bepaalde ontwikkelingen aan het plaatsvinden, waarbij ook vrouwen steeds geëmancipeerder worden. Steeds meer vrouwen behalen hun diploma, gaan op zoek naar werk en vechten voor een gelijkwaardigere positie in de Filippijnse maatschappij. Barbara is 27 jaar. Vanaf de basisschool voelt ze zich ‘*gay*’ en gaat vanaf het moment dat ze haar diploma op de universiteit heeft behaald, als ‘*male-to-female*’ transgenderist door het leven. Ze werkt

⁴ Interview Barbara 20-03-2009, Manduae City.

⁵ Interview Christina 19-03-2009, Manduae City.

sinds vier jaar in een callcenter en woont nog bij haar ouders. In mijn gesprekken met haar schetste ze een verschil tussen de liberale en conservatieve vrouw. Ze vertelde me niet meer te geloven in het feit dat vrouwen thuis moeten blijven en voor de kinderen moeten zorgen. Steeds meer vrouwen gaan op zoek naar een baan zodat ze zichzelf en hun kinderen in hun levensbehoefte kunnen voorzien. Ze zegt hierover: “Wanneer het ergste je overkomt, kan je tenminste altijd jezelf en je kinderen onderhouden.”⁶ Hierin speelt echter ook de dominantie van mannen een rol want later wanneer ik haar vraag of er ook een verschil tussen conservatieve en liberale mannen bestaat, antwoordt ze me: “Eigenlijk zijn het de liberale mannen die het toestaan dat hun vrouwen carrières hebben. Hij neemt de uiteindelijke beslissing, zij kan deze beslissing niet zelf maken.”⁷ Niet alleen de dominantie van de man speelt een rol in het tegengaan van de progressiviteit van de vrouw, maar de gehele maatschappij, geregeerd door mannen, probeert dit traditionele rollenpatroon te handhaven. Zo vervolgt Bien haar betoog: “Er zijn mensen die deze dingen proberen te veranderen, maar de meeste mensen volgen de tradities, de conservatieve manier. Het zijn vooral de oudere mensen die deze tradities voortzetten. Bijvoorbeeld wanneer je samen met je grootvader leeft. Zij zijn degene die je vertellen hoe je moet leven. Dat is de reden waarom we nog steeds deze cultuur hebben.”⁸

In de Filippijnse patriarchale samenleving wordt verwacht dat een man met een vrouw een relatie aangaat en een gezin sticht om op die manier het genderpatroon en constructie voort te zetten naar de volgende generatie. Dit betekent dat er dus uitgegaan wordt van heteroseksuele relaties. In de praktijk komt homoseksualiteit echter ook voor. Diane vertelde me: “Tegenwoordig verschijnen er steeds meer homoseksuelen. Het is min of meer geaccepteerd maar de meeste mensen zijn nog steeds heteroseksueel. Dat is ook wat de maatschappij verwacht.”⁹

Er kan hier dus uitgegaan worden van een traditie, waarbij normen en waarden van mannelijkheid en vrouwelijkheid en de positie die een ieder hierin inneemt, door tijd en gebeurtenissen is geconstrueerd en vastgelegd. Deze rollenpatronen zijn moeilijk te doorbreken en te weerleggen en door dit rollenpatroon liggen ook de normen en waarden ten aanzien van seksualiteit vast. Zoals eerder in mijn theoretisch hoofdstuk uitgelegd, worden mannen en vrouwen, volgens Wekker (1988), sociaal gecategoriseerd op basis van hun sekse, waarbij deze mannen en vrouwen aan gedragsverwachtingen, die bij hun sekse horen, moeten

⁶ Interview Barbara 20-03-2009, Mandaue City.

⁷ Idem.

⁸ Idem.

⁹ Interview Diane 03-03-2009, Cebu City.

voldoen. Echter, uitgaande dat *'male-to-female'* transgenderisten zowel man als vrouw zijn en gezien worden als mannen die als vrouwen door het leven gaan, aan welke gedragsverwachtingen moeten zij voldoen? Of overschrijden zij hier, door het zijn van een *'male-to-female'* transgenderist, een sociaal geconstrueerde grens en vindt er transgressie plaats?

3.2 Mannelijke en vrouwelijke aspecten van een ladyboy

Al van jongs af aan voelen *'male-to-female'* transgenderisten zich anders dan andere kinderen om hen heen. In hun kinderjaren spelen zij veel met meisjes, trekken meisjesjurken van hun zus of moeder aan en spelen liever met poppen dan met *'boys stuff'*. Zij voelen zich 'anders' dan kinderen om hen heen maar hebben nog geen idee wat dit 'anders zijn' inhoudt. Mariah vertelde hierover: "Ik wilde een jurkje dragen. Mijn zussen droegen jurkjes, en soms droeg ik ze. Ik was benieuwd naar vrouwendingetjes. Ik vond mannen leuk, ik begreep het niet, maar had er ook geen controle over."¹⁰ Naar mate zij ouder worden ontdekken zij steeds meer de ontevredenheid met zichzelf en met hun lichaam. *'Male-to-female'* transgenderisten vertelden me dat ze tussen hun achtste en twaalfde jaar steeds meer gingen begrijpen dat hun genderidentiteit verschilt met andere kinderen uit hun omgeving en dat dit niet in hun lichaam tot uiting komt. Ook op seksueel gebied signaleren zij op deze leeftijd verschillend te zijn ten opzichte van anderen. Hoe meer de tijd vordert, hoe meer zij beseffen een vrouw te willen zijn en op hetzelfde geslacht te vallen. Tijdens hun schoolperiode zijn *'male-to-female'* transgenderisten verplicht een mannenuniform te dragen en hun haar kort te houden. Nadat ze hun *'highschool'* of *'college'* hebben afgerond, kunnen zij eindelijk aan deze gevoelens uiting geven. Mariah vertelde dat dit een hele opluchting was. "Ik had eindelijk de mogelijkheid mezelf te veranderen."¹¹

'Male-to-female' transgenderisten in Cebu City en Mandaue City worden in het Visaya, of ook wel Cebuano de taal van en rond het eiland Cebu, *'bayots'* genoemd. *'Bayot'* is een genuanceerdere benaming voor een *'gay'*, een homoseksueel, en een *'male-to-female'* transgenderist. Zo betekent *bakla*, de benaming die ik in mijn contexthoofdstuk heb gebruikt, 'verward' en 'laf' en wordt vaak gebruikt in het noorden van de Filippijnen. Het is een benaming van de nationale taal 'tagalog'. De benaming *'bayot'* heeft een specifiekere

¹⁰ Interview Mariah 14-03-2009, Cebu City.

¹¹ Idem.

betekenis namelijk ‘verwijfd’. Mijn onderzoeksgroep gebruikt echter deze benaming niet. Voor hen heeft de benaming ‘*bayot*’ een negatieve connotatie. Deze term wordt vaak gebruikt wanneer er op straat negatief op hen gereageerd wordt. ‘*Male-to-female*’ transgenderisten uit mijn onderzoeksgroep prefereren ‘*ladyboys*’ of ‘*shemales*’ genoemd te worden. Deze naam verduidelijkt dat zij zichzelf als zowel man als vrouw beschouwen.

“Een ladyboys zijn is voor mij erg verwarrend. Toen ik nog jong was en mezelf begon te ontplooien als een ladyboy, vond ik het erg moeilijk. Wanneer ik naar jongens keek voelde ik me anders, mijn lichaam was aan het bewegen. Hoe kan ik me zo voelen [als een vrouw] terwijl ik een man ben. Ik was erg in de war, maar ik kon hierover niet met mijn ouders praten. Toen ontdekte ik, vooral wanneer ik in de spiegel keek, dat dit [het mannelijke uiterlijk] me aan het vervelen was. Dit is niet wie ik ben. Maar ook wanneer ik mezelf naar de andere kant duwde [de vrouwelijke kant], voelde het niet helemaal goed...”

(Mariah)¹²

Mariah is 24 jaar, werkt als zangeres in de club ‘Arena’ en woont samen met zijn zusjes en moeder in een klein huisje in één van de armere wijken van Cebu City. Dave gaat 24 uur per dag als vrouw door het leven maar heeft en kent ook zijn mannelijke kant. Zijn belangrijkste mannelijke aspect is zijn gevoel voor verantwoordelijkheid voor zijn familie. Sinds zijn vader is overleden en hij als ‘enige zoon’ van het gezin is overgebleven, voelt hij de verplichting naar zijn moeder en zussen om voor hen te zorgen en op hen te passen: “Ik ben nog steeds de man in het gezin.”¹³ Ook door zijn familieleden wordt hij nog steeds als man aangesproken. Zo noemt zijn zusje hem ‘*kuya*’, wat oudere broer betekent, en noemen zijn moeder en zus hem ‘*dudong*’, de benaming voor een jonger broertje. Meerdere *ladyboys* benadrukten (financiële) verantwoordelijkheid naar hun gezin als zowel de belangrijkste uiting van hun mannelijkheid als de hoogste verwachting die zij aan zichzelf stellen. Barbara vertelde me, hoewel ze ook de ‘zwakheid’ van een vrouw in zich heeft, tevens het dominante en invloedrijke karakter van een man te voelen.¹⁴ Christina vertelde me zich vooral mannelijk te

¹² Interview Mariah 14-03-2009, Cebu City.

¹³ Idem.

¹⁴ Interview Barbara 20-03-2009, Mandaue City.

voelen, wanneer ze naast een ‘echte’ vrouw zit. Ze voelt zich op dat moment als vrouw niet compleet.¹⁵

Uit gesprekken met verschillende *ladyboys* komt naar voren dat zij zich vrouw voelen in een mannelijk lichaam. Hun vrouwelijkheid komt bijna 24 uur per dag tot uiting en is in allerlei opzichten terug te zien.

Nu ik had gezien waar Dave woont, wilde ik ook graag Duarcel's huisje zien. Ze wilde me graag naar haar 'penthouse' (zoals ze het noemde) brengen. Duarcel heeft een apart kamertje voor zichzelf, terwijl haar ouders, broers en zussen in de kamers ernaast slapen. Het kamertje is niet meer dan zes vierkante meter met een klein raampje. Haar kamer is helemaal roze geschilderd, met overal roze bloementjes aan de muur. Er hangen veel foto's aan de muur, van vrienden en ex-vriendjes samen met een mooie vrouwelijke Duarcel. Er hangt een spiegel aan de muur en er staat een klein kastje in de rechterhoek voor wat kleding. Op haar nachtkasje staat een grote trofee. Ze heeft in 2006 de Miss Gay Verkiezingen gewonnen. Het is een typische meidenkamer.¹⁶

Het uiten van hun vrouwelijkheid speelt een belangrijke rol in het leven van *ladyboys*. Dit betekent echter niet dat, als ze de mogelijkheid hadden, ze zich volledig zouden laten opereren. Christina en Diane reageerden als volgt, op mijn vraag of ze zich volledig wilden laten opereren: “Nee, ik respecteer God, hij heeft me zo gemaakt”¹⁷. “Nee, Ik ben op dit moment tevreden met wie ik ben.”¹⁸ Ook dit kenmerkt hun gender als zowel mannelijk als vrouwelijk.

De tweedeling die binnen de sociaalculturele constructie van gender wordt gemaakt (het man óf vrouw zijn), zorgt ervoor dat vanuit de samenleving verwacht wordt dat een persoon zich hiernaar gedraagt. Een *ladyboy* overtreedt hierbij de norm van het man óf vrouw zijn, *ladyboys* voelen zich namelijk zowel man als vrouw. Ook gedragsverwachtingen die bij deze norm horen, worden door *ladyboys* doorbroken. Eveneens overschrijden zij de norm van seksualiteit. Zij gaan relaties aan met andere mannen, terwijl er verwacht wordt dat een man met een vrouw een relatie aangaat. Doordat zij deze grenzen overschrijden, krijgen *ladyboys* te maken met sociale en economische insluiting en uitsluiting. In welk opzicht worden

¹⁵ Interview Christina 19-03-2009, Mandaue City.

¹⁶ Observatie 11-03-2009, Cebu City.

¹⁷ Interview Christina 19-03-2009, Mandaue City.

¹⁸ Interview Diane 03-03-2009, Cebu City.

ladyboys sociaal en economisch uitgesloten en waardoor ondervinden zij ook insluiting? In het volgende hoofdstuk zal ik zowel sociale en economische uitsluiting als insluiting van *ladyboys* door de maatschappij nader toelichten.

Hoofdstuk 4: Sociale en economische in- en uitsluiting

Zoals in het vorige hoofdstuk uitgelegd is, overtreden *ladyboys* normen en waarden ten aanzien van gender en seksualiteit. Het overtreden van deze normen zorgt voor sociale uitsluiting. In dit hoofdstuk zal ik een beschrijving geven van verschillende manieren waarop *ladyboys* in de Filippijnen te maken krijgen met sociale en economische in- en uitsluiting. Allereerst geef ik inzicht in welke mate *ladyboys* problemen hebben of hebben gehad met hun familie vanwege hun genderidentiteit en seksualiteit. Vervolgens ga ik in op reacties van vrienden en medestudenten nadat zij ontdekten dat hun vriend of medestudent getransformeerd was naar een *ladyboy*. Daarna zal ik eerst uitleg geven over verschillende termen die in de Filippijnen gebruikt worden voor homoseksuelen. Daarna zal ik beschrijven met wie *ladyboys* relaties aangaan en waarom. Ook zal ik vertellen wat deze relatie inhoudt en op welke manier zij hierdoor te maken hebben met uitsluiting. In mijn vierde paragraaf komt het aspect werk aan bod. Hier zal ik het probleem van het vinden van werk aan het licht stellen en de noodgedwongen oplossing die daarop volgt, nader verklaren. In mijn laatste paragraaf van dit hoofdstuk geef ik een beschrijving van de manier waarop *ladyboys* te maken krijgen met negatieve reacties op straat en hoe ik zelf deze negatieve reacties heb opgemerkt tijdens de tijd die ik met deze *ladyboys* heb doorgebracht. Door deze verschillende aspecten te behandelen geef ik inzicht op welke manier sociale en economische in- en uitsluiting van *ladyboys* op de Filippijnen naar voren komt. Ook is het van belang te beschrijven hoe dit in zijn werking gaat om uiteindelijk een verband te leggen naar de theorie om zo sociale en economische in- en/of uitsluiting te kunnen verklaren.

4.1 Familie

“Heb ik je mijn litteken niet laten zien? Hier [op haar buik] kijk. Mijn broer heeft me met een mes gestoken toen hij ontdekte dat ik homo ben. Hij zat hiervoor een jaar in de gevangenis.”

(Ashley)¹⁹

¹⁹ Interview Ashley 15-04-2009, Cebu City.

Ashley is vijftien jaar. Na de basisschool mocht ze van haar vader geen vervolgopleiding doen. Haar vader vond dat, als ze als *ladyboy* door het leven wil, ze maar thuis moest blijven om voor haar zes jongere broertjes en zusjes te zorgen en huishoudelijke taken te verrichten. Op haar twaalfde werd ze door haar broer gestoken met een mes, hiervoor heeft ze drie maanden in het ziekenhuis gelegen. Toch vertelde Ashley me dat ze nooit echt boos is geweest op haar broer. Ze heeft het hem vergeven en heeft hem zelfs regelmatig opgezocht in de gevangenis. Inmiddels heeft haar familie haar geaccepteerd en gaat ze volledig als *ladyboy* door het leven.

De meeste *ladyboys* uit mijn onderzoeksgroep hebben te maken gehad met problemen met hun familie. Deze problemen variëren echter qua ernst en worden hier in drie categorieën ingedeeld. De grootste groep van mijn informanten hebben een lichte vorm tot bijna geen problemen met hun familie ondervonden. Mariah woonde niet meer bij zijn vader, maar met zijn moeder en zusjes in de provincie. Ze vertelde me dat ze lachend aan haar vroegen: “Wat is er toch mis met je? Er is niets mis met me!”²⁰ Volgens Mariah voelde zijn familie al aan dat hij ‘*gay*’ zou zijn. Barbara’s moeder trok bij haar al panty’s aan toen ze jong was, dus voor haar was het geen verassing dat ze uiteindelijk als ‘*gay*’ uit de kast kwam. Toch had ze liever niet dat haar zoon zich ook als vrouw ging gedragen en kleden. “Ze vindt me leuk als homo, maar ze was het niet eens met het haar en de kleding.”²¹ Kate onderging een stevig gesprek met haar familie, vooral met haar vader, maar heeft verder geen echte problemen ondervonden. Deze drie *ladyboys* vertelden me allen dat hoe meer de tijd voorbij streek, hoe meer ze geaccepteerd werden. Op dit moment voelen ze zich volledig geaccepteerd door hun familie.

Een andere deel van mijn onderzoeksgroep, waaronder eerder genoemde Ashley, heeft heftigere reacties van hun familie ondervonden. Ook Marilyn. “Ik droeg geen vrouwenkleding als ik wist dat hij [haar vader] in de buurt was. Hij zei tegen me, als je vrouwenkleding draagt, zal ik je in je gezicht slaan.”²² antwoordde Marilyn wanneer ik haar de vraag gesteld had hoe haar vader reageerde. Nadat haar vader overleden was, is Marilyn haar genderidentiteit volledig gaan uiten. Hoewel haar moeder en zussen vanaf het begin achter haar keuze stonden, was het voor haar broer nog steeds moeilijk te accepteren. Marilyn is namelijk ook naamopvolger van haar vader, dus de ‘junior’ in de familie. Pas sinds een jaar heeft ook haar broer geaccepteerd wie ze is. Gwen, een achttienjarige student verpleegkunde, vertelde me dat

²⁰ Interview Mariah 14-03-2009, Cebu City.

²¹ Interview Barbara 20-03-2009, Mandaue City.

²² Interview Marilyn 11-03-2009, Cebu City.

haar broer in een dronken bui een pistool tegen haar hoofd had gezet. Hij kon en wilde niet geloven dat ze 'gay' is. Na dit incident is haar broer in huilen uitgebarsten omdat hij spijt had van zijn daad. Toch benadrukte hij aan haar: "Ik wil niet dat je een vriend krijgt." Deze *ladyboys* hebben heftigere reacties van hun families moeten doorstaan en het heeft voor hen een lange tijd geduurd voordat zij weer hun plek in hun familie hadden hervonden. Maar op dit moment worden zij door hun familie geaccepteerd voor wie ze zijn.

De laatste categorie is het uitzonderlijke verhaal van Angelina. Angelina is 25 jaar. Ze heeft jarenlang bij 'The Amazing Philippines' gewerkt, een dansgroep die traditionele volksdansen presenteren aan toeristen. Ze heeft borstimplantaten en bil- en heupinjecties ondergaan. Op dit moment danst ze bij de '*girlettes*' een ladyboydansgroep in Mandaue City. Vanaf het moment dat bij haar familie bekend werd dat ze als *ladyboy* door het leven wilde gaan, heeft haar vader haar volledig van zich verstoten. Wanneer Angelina op bezoek gaat bij haar moeder, broers en zussen, wordt ze door hem totaal genegeerd. Ze zei hierover: "Voor hem ben ik slechts lucht."²³ Het contact met haar vader is volledig verbroken.

Na deze drie reacties door familie besproken te hebben, komt naar voren dat moeders over het algemeen hun kind eerder (of meteen) accepteren dan vaders. Vaders hebben meer tijd nodig om hun 'zoon' te accepteren voor wie hij is. Het lijkt of *ladyboys* in het algemeen, en wanneer een hoeveelheid tijd verstreken is, geaccepteerd worden door hun familie. Het komt over dat *ladyboys* niet veel last ondervinden van het in het SEU (2001) besproken aspect van sociale uitsluiting, namelijk familiebreuk, aangezien allen (op eentje na) uiteindelijk geaccepteerd zijn door hun familie. Toch zitten er aan deze acceptatie meerdere consequenties. Zo vertelde Barbara me: "Hij [vader] vindt het prima, hij steunt me. Zolang als ik slaag voor mijn middelbare school en een nette goed betaalde baan krijg, vindt hij het niet erg."²⁴ Ook bij Kate werd de voorwaarde opgelegd haar school af te maken en een goede baan te vinden. In de voorwaarden 'het vinden van een goede baan' schuilt een diepere betekenis. Er wordt namelijk vooral van *ladyboys* verwacht hun familie financieel te ondersteunen. Het is in zekere zin een norm van de Filippijnse maatschappij, je familie financieel te ondersteunen. Echter ondervinden *ladyboys* meer druk van deze norm. Zij hebben het gevoel hiermee waardering en respect te krijgen van hun familie en dit gaat tegen de principes van Berman en Phillips (2000) van gelijke en eerlijke behandeling in (voor het bereiken van volledige insluiting). De broers en zussen van de *ladyboys* hoeven namelijk niet waardering en respect af te dwingen om volwaardig kind van hun ouders te kunnen zijn. Om als *ladyboy*

²³ Interview Angelina 19-03-2009, Mandaue City.

²⁴ Interview Barbara 20-03-2009, Mandaue City.

geaccepteerd te worden moeten *ladyboys* hiervoor dus iets extra terug doen. Een ander aspect van *ladyboys* om respect en trots van hun familie te verkrijgen, is het deelnemen aan schoonheidswedstrijden waarbij niet alleen hun familie maar de hele omgeving hun schoonheid en talent kan aanschouwen. Ook hiermee verdient een *ladyboy* respect en trots maar ook hiermee komt acceptatie naar voren. Kate vertelde hierover: “Toen ik eindelijk op het podium kwam, zag ik mijn vader helemaal vooraan zitten. Hij keek zo blij en trots en lachte naar me. Toen wist ik dat hij me accepteerde voor wie ik ben. Daarom kan ik nu mijn vleugels spreiden, omdat ik weet dat ik de vrijheid heb, mezelf uit te drukken voor wie ik ben.”²⁵

4.2 Vrienden en medestudenten

Ladyboys kunnen hun uiterlijk pas echt naar een vrouw transformeren als ze van school af zijn. Dit is te wijten aan het feit dat er strikte regels zijn wat betreft kleding op Filippijnse scholen. Elke school, zowel de basisschool, de middelbare school als het hoger onderwijs, heeft zijn eigen uniform. Als *ladyboy* wordt het niet toegestaan een vrouwenuniform te dragen, ook moeten zij, net zoals de andere jongens, hun haar kort houden. Kate vertelde me dat ze in die tijd al aan een hormoonkuur zat en dat ze bewust een te klein uniform bestelde zodat haar figuur meer getailleerd werd. Haar broek was vaak te lang zodat ze haar schoenen met een klein hakje eronder kon verbergen, ook droeg ze stiekem een bh onder haar blouse. “Het draait om acceptatie op de universiteit, maar er zijn nog steeds regels in de school. Geen lang haar, geen bh. Soms moest ik me gaan melden op het kantoor omdat het teveel was. Dan zeiden ze, je uniform ziet er zo uit, dat is teveel, je moet het veranderen. Maar we hebben wasdag op woensdag en dan droeg ik een mini T-shirt en een vrouwentas.”²⁶ Gwen is nog steeds studente verpleegkunde. Op school draagt ze haar mannenuniform, maar zo gauw ze thuis komt trekt ze vrouwenkleding aan. Het haar van Gwen is tot kinhoogte, ze verbergt haar haar met een speldje naar achteren zodat leraren hier niet over klagen.

Vanwege de strikte regels op school komt de vrouwelijke identiteit van *ladyboys* pas later tot uiting. Toch wordt hierop door medestudenten en vrienden niet negatief gereageerd. “Op het begin waren ze even verlegen, maar het was geen probleem voor ze. Ze wisten al wat

²⁵ Interview Kate 24-03-2009, Mandaue City.

²⁶ Idem.

er in mijn hart speelde.”²⁷ “Sommigen waren geschrokken. Maar op vriendster [Filippijnse hyves] schreven ze: Barbara je ziet er zo goed uit, je lijkt op een vrouw, je bent zo mooi.”²⁸ Met deze uitspraken reageerden Marilyn en Barbara op mijn vraag hoe hun vrienden en ex-medestudenten op hen reageerden toen ze hen getransformeerd naar een vrouw zagen. Uit gesprekken met de *ladyboys* komt naar voren dat ze geen negatieve reacties van vrienden en medestudenten hebben ontvangen. Vaak hadden vrienden en medestudenten al verwacht dat zij zouden transformeren waardoor ze juist blij voor ze waren dat ze nu volledig zichzelf kunnen zijn. Meerdere *ladyboys* benadrukten dat ze van hun vrienden en studenten zelfs veel positieve reacties ontvangen. “Je ziet er zo mooi uit, ik vind je haar leuk.”²⁹

Uit het hier bovengenoemde kan opgemaakt worden dat er sprake is van sociale insluiting van *ladyboys* door vrienden en medestudenten. Toch moet in het achterhoofd gehouden worden dat deze vrienden en medestudenten verder van *ladyboys* afstaan. Het feit dat deze personen *ladyboys* zijn, tast niet hun status aan. Bij familie ligt dit anders, daar kan het feit dat een zoon besluit als *ladyboy* door het leven te gaan, het imago van de familie schaden. Desalniettemin kan uit bovenstaande aangenomen worden dat *ladyboys* sociale netwerken, een belangrijk aspect bij sociale insluiting (Scharf e.a. 2005), met betrekking tot vrienden kunnen aangaan en opbouwen.

4.3 Liefde en relaties

*‘We are the hopeless romantics.’*³⁰

In de Filippijnen bestaan er verschillende termen voor homoseksuelen. Zo zijn er ‘*gays*’, ‘*maya’s*’ en *ladyboys*. ‘*Gay’s*’ zijn mannen die als mannen door het leven gaan en op andere ‘*gay’s*’ vallen. Deze mannen hebben een mannelijke identiteit maar hebben ook vrouwelijke trekjes. ‘*Maya’s*’ doen zich voor als ‘echte heteroseksuele’ mannen maar zijn eigenlijk ‘*gay*’ of ‘*cross-dresser*’. Hoewel zij een sterke homoseksuele en vrouwelijke kant hebben, doen zij zich voor als ‘echte’ mannen, om op deze manier eerder geaccepteerd te worden door de maatschappij en om aantrekkelijker over te komen voor andere ‘heteroseksuele’ mannen. *Maya’s* gaan voornamelijk relaties aan met andere *maya’s*. Zij kunnen zowel de ‘*bottom*’ als

²⁷ Interview Marilyn 11-03-2009, Cebu City.

²⁸ Interview Barbara 20-03-2009, Mandaue City.

²⁹ Interview Diane 03-03-2009, Cebu City.

³⁰ Uitspraak Leyla nadat ze allen lovesongs aan het zingen waren, 19-03-2009, Mandaue City.

de 'top' positie aannemen tijdens het hebben van seks met een andere man. *Ladyboys* zijn mannen die als vrouwen door het leven gaan. Zij definiëren hun seksualiteit als homoseksueel, maar willen enkel een relatie aangaan met een 'heteroseksuele' man.

“*Ladyboys* zijn homoseksueel omdat wij verliefd worden op een persoon met hetzelfde geslacht. Maar wij worden verliefd op een heteroseksuele man.”³¹ *Ladyboys* vallen op 'heteroseksuele' mannen en nemen de 'bottom' positie tijdens seks aan. Hierdoor wordt hun vrouwelijke kant extra benadrukt. In de opvatting van westerse samenlevingen worden deze 'heteroseksuele' mannen beschouwd als homoseksueel of biseksueel, zij gaan namelijk relaties aan met personen van hetzelfde geslacht.

Er bestaan verschillende redenen waarom deze mannen, die een relatie aangaan met *ladyboys*, door de Filippijnse samenleving als 'heteroseksueel' gezien worden. Ten eerste wordt deze partner als 'heteroseksueel' beschouwd omdat hij de binnendringende rol aanneemt tijdens het hebben van seks met een ladyboy.

Ten tweede behandelt deze man een *ladyboy* als een 'echte' vrouw. Hierdoor wordt de relatie aangezien als een heteroseksuele relatie. De man gedraagt zich namelijk als een 'echte' man, terwijl de *ladyboy* zich gedraagt als een 'echte' vrouw. Hierdoor ontstaat er een 'heteroseksuele' relatie tussen een 'echte' man en een 'echte' vrouw. Het is voor een *ladyboy* zeer belangrijk dat zij als vrouw behandeld wordt en zij nemen hierdoor altijd de 'bottom' positie tijdens seks aan. Het is voor een *ladyboy* dan ook zeer teleurstellende wanneer een man vraagt de rollen tijdens seks om te draaien. Kate vertelde me hierover: “Meestal hebben wij de 'bottom' positie. Zoals anale seks, het is de man die bij ons naar binnen gaat. Wij zijn degene die de ander pijpt, een echte man doet dat niet. Zij zijn namelijk echte mannen. Het is erg teleurstellend wanneer hij dat wil doen.”³² Door dit vaste rollenpatroon tijdens seks, wordt zowel de vrouwelijke kant van *ladyboys* benadrukt als de 'heteroseksuele' kant van hun partner. Mochten deze rollen omgedraaid worden, dan maakt dit een partner 'homoseksueel' en benadrukt dit de mannelijke kant van een *ladyboy*.

Het derde punt wat een partner 'heteroseksueel' maakt is de reden waarom zij een relatie aangaan met een *ladyboy*. De reden van een partner verschilt namelijk van de reden van een ladyboy. Het volgende citaat van Barbara verklaart dit: “Er zijn voor hem geen gevoelens bij betrokken, ze doen het gewoon voor het plezier en voor het geld. Mijn reden is echter, dat ik echt van die persoon houd.”³³ In de Filippijnen moet een *ladyboy* een 'echte'

³¹ Interview Kate 24-03-2009, Mandaue City.

³² Idem.

³³ Interview Barbara 20-03-2009, Mandaue City.

man betalen voor het hebben van seks. Ze betalen hen niet alleen voor het hebben van seks, maar zo gauw zij een relatie aangaan met een ‘echte’ man, zijn zij verplicht alles voor hem te betalen. “Het is een regel in een relatie tussen een Filippijnse *ladyboy* en een Filippijnse jongen dat de *ladyboy* voor alles betaalt.”³⁴

De laatste reden wat een partner ‘heteroseksueel’ maakt is dat deze persoon ook relaties aangaat met ‘echte’ vrouwen. Zo vertelde Mariah me: “We waren voor drie maanden samen. Hij had naast mij ook vele vriendinnetjes. Ik zei tegen hem dat het geen probleem voor me was, omdat hij een echte man is, hij heeft die dingen nodig.”³⁵ Alle *ladyboys* benadrukten dat relaties met ‘heteroseksuele’ mannen nooit serieus en voor een lange tijd zijn. Ze gaan ervan uit dat uiteindelijk deze persoon op zoek gaat naar een ‘echte’ vrouw, waarmee ze kunnen trouwen en kinderen kunnen krijgen. “Een heteroseksuele man moet een relatie aangaan met een vrouw, niet met een *ladyboy*. Daarom weet ik dat ze heteroseksuele mannen zijn, omdat ze uiteindelijk een echte vrouw zullen vinden en de relatie met ons zullen verbreken. Ze willen kinderen krijgen en een eigen familie hebben. Dat is ook wat de samenleving van ze verwacht.”³⁶ *Ladyboys* zien geen toekomst in een relatie met een ‘echte’ Filippijnse man. Ze zien zichzelf in hun leven niet oud en gelukkig worden met een Filippijnse man die echt van hun houdt (hoewel dit wel hun grootste droom is). Het is vanwege deze reden dat veel *ladyboys* een relatie aangaan met een buitenlander (vaak een westerse oudere man gevonden via het internet). Kate motiveert dit als volgt: “Daarom hebben we liever een relatie met buitenlanders. Zij willen echt met je trouwen en ze steunen je met alles. Niet alleen jou, maar ook je familie. Als het mogelijk is komen ze je zelfs opzoeken in de Filippijnen. Het is fijn om je speciaal te voelen.”³⁷

De heersende sociale constructie ten aanzien van gender en seksualiteit zorgt dat Filippijnse mannen uiteindelijk voor een vrouw kiezen. Dat is namelijk wat de maatschappij verwacht. Tevens zegt de uitspraak van Kate ‘het is de regel dat een *ladyboys* zijn partner betaalt’ erg veel over de regels en verwachtingen in een relatie tussen een *ladyboy* en een Filippijnse ‘echte’ man. Het zit in de Filippijnse sociale structuur dat *ladyboys* hun partner betalen en dat ze geen hoge verwachtingen kunnen hebben over deze relatie. Dit gaat tegen de principes van gelijkheid en rechtvaardigheid in (Berman & Phillips 2000). Er moet namelijk betaling plaatsvinden om als *ladyboy* in de liefde geaccepteerd te worden. Dit tast het gevoel van menselijke waardigheid van *ladyboys* aan en zorgt voor sociale uitsluiting wat betreft

³⁴ Interview Kate 24-03-2009, Mandaue City.

³⁵ Interview Mariah 14-03-2009, Cebu City.

³⁶ Interview Kate 24-03-2009, Mandaue City.

³⁷ Idem.

liefde en relaties. Er zijn geen gelijke kansen voor *ladyboys* om oud en gelukkig te worden met een Filippijnse partner. Barbara zegt hierover: “Ik zal oud worden met mijn familie en vrienden.”³⁸

Als reactie op uitsluiting in de liefde gaan *ladyboys* op zoek naar buitenlandse mannen. Mijn laatste verhaal om dit te illustreren is het liefdesverhaal van Angelina.

Toen ik Angelina voor de eerste keer ontmoette vertelde ze me gelijk alles over haar liefdesleven. Ze heeft drie jaar een relatie met een Filippijnse jongen. Ook heeft ze sinds twee jaar een relatie met een Engelsman. Deze Engelsman weet niets van haar relatie met een Filippijnse jongen, maar de Filippijnse jongen weet wel van haar relatie met een Engelsman, al denkt hij dat ze geen seks met elkaar hebben. Angelina zit in een dubio. Aan de ene kant houdt ze meer van haar Filippijnse vriend. Ze is echter bang dat hij uiteindelijk toch voor een echte vrouw zal kiezen. Ze weet dat haar Engelse vriend echt van haar houdt en alles voor haar over heeft, maar hij is ‘gay’ en geen ‘echte’ man zoals haar Filippijnse vriend. In de relatie met haar Engelse vriend, ziet Angelina zichzelf in de relatie met haar Filippijnse vriend. Haar Engelse vriend geeft en betaalt alles voor haar. Angelina geeft en betaald alles aan haar Filippijnse vriend. Een week voor mijn vertrek kwam Angelina naar me toe. Ze had het uitgemaakt met haar Filippijnse vriend. Het deed erg veel pijn en ze was verdrietig. Ze was bang dat haar Engelse vriend er achter zou komen. Ze zei tegen me: “Ik kies niet voor de liefde, maar voor de mogelijkheden. Door mijn Engelse vriend krijg ik meer mogelijkheden, ik krijg de kans mezelf te ontplooiën en mijn familie financieel te helpen. Deze mogelijkheden heb ik niet als ik bij mijn Filippijnse vriend blijf, bovendien verlaat hij me toch vroeg of laat. Nu ben ik hem voor geweest.”³⁹

³⁸ Interview Barbara 20-03-2009, Mandaue City.

³⁹ Beschrijving uit mijn aantekenboek 15-03-2009 en 18-04-2009, Mandaue City.

4.4 Werk

“De meeste ladyboys worden niet geaccepteerd in de meeste bedrijven. En veel ladyboys hebben geen hogere beroepsopleiding afgerond. Als je geen hogere beroepsopleiding hebt afgerond, is het erg moeilijk om een baan te vinden. Daarom prefereren ze de escort, ze hebben hun lichaam al mee.”

(Kate)⁴⁰

Voor *ladyboys* is het erg moeilijk een baan te vinden, hoewel ze wel vaak over talent en intelligentie beschikken. Er zijn een aantal beroepen die echt aan *ladyboys* en *gays* toegeschreven zijn. Beroepen in de performance en entertainment, zoals Mariah, die al zes jaar als zangeres in een club werkt en ook in een komediebar heeft opgetreden. Ook beautysalons en het ontwerpen van kleding zijn beroepen voor *ladyboys*. Marilyn werkt sinds ze klaar is met haar middelbare school in een salon, waar ze haarmassages en gezichtbehandelingen verzorgt. Met deze beroepen kunnen *ladyboys* aanzien verkrijgen door de maatschappij. Meestal zijn *ladyboys*, wanneer zij een beroep uitoefenen in de performance, entertainment of in een beautysalon, zeer getalenteerd. Dit zorgt ervoor dat zij gevraagd worden deze beroepen uit te oefenen, het geeft hen een bepaalde status.

Barbara heeft een hogere beroepsopleiding administratie afgerond. Met dit certificaat heeft zij slechts iets meer mogelijkheden. Ze werkt nu in een callcenter, waar ze erg tevreden mee is. Toch weet ze dat ze ook een hogere positie zou kunnen bekleden. “Ik heb bij een hotel en bij een bank gesolliciteerd. Het enige bedrijf dat niet discrimineert is een callcenter. Het maakt me ongelukkig. Het moeilijkste is dat je weet dat je het kan, dat je misschien zelfs beter bent dan de rest. Maar ze willen je niet, omdat je een *ladyboy* bent. Dus je zult nooit een kans krijgen.”⁴¹

Andere *ladyboys*, die niet de mogelijkheid hebben gehad vanwege financiële problemen een hogere beroepsopleiding te volgen, moeten via een andere weg aan hun geld zien te komen. Sommigen hebben ‘geluk’ en kunnen aan de slag bij familie. Zo werkt Christina in het eettentje van haar ouders en helpt Patricia bij haar neef in een chicharonwinkel.⁴² Echter voor alle andere beroepen, zeker als er visueel contact is met andere personen, worden *ladyboys* uitgesloten (bijvoorbeeld in een winkel of restaurant). Om

⁴⁰ Interview Kate 24-03-2009, Mandaue City

⁴¹ Interview Barbara 20-03-2009, Mandaue City.

⁴² Chicharon is een soort chips, gemaakt van de huid van een varken. Erg populair in de Filippijnen.

in aanmerking te komen voor andere banen, zullen *ladyboys* hun uiterlijk moeten veranderen. Werkgevers vereisen dat *ladyboys* hun haar afknippen en mannenkleding dragen binnen hun bedrijf. Zo ontmoette ik Marc. Marc is 37 jaar en de achterneef van Patricia.

Het was druk in de chicharon. Marc vroeg of ik mijn spullen om zijn kamer wilde zetten. Ik liep met hem mee naar boven. Eenmaal in zijn kamer gekomen zag ik twee grote foto's aan de muur hangen van een prachtige vrouw. Hij zei: "dat was ik, een paar jaar geleden" In eerste instantie geloofde ik hem niet. Toen zijn neef binnen kwam vroeg ik hem wie die vrouw op de foto's was. Zijn neef vertelde met dat het Marc was. Marc lachte naar me en liet me een moedervlek op zijn rug zien die ook op de foto zichtbaar was. Tot zijn 32^e ging hij als ladyboy door het leven. Vanwege een betere en goed betaalde baan heeft hij zijn haar moeten afknippen en is hij teruggetransformeerd naar een (homoseksuele) man. Hij zei: "Het doet pijn weer als man door het leven te moeten. In mijn hart voel ik me nog steeds vrouw, dit is slechts de buitenkant. Ik heb een overweging gemaakt en uiteindelijk besloten dat ik mijn toekomst belangrijker vind. Ik hoef me nu geen zorgen om geld te maken.

(Marc)⁴³

Het is me opgevallen dat voor vele *ladyboys* hun haar erg belangrijk is als uiting van hun genderidentiteit. Ze maken dan ook zelden de stap terug te transformeren naar een man, om zo toch aan een baan te komen. Ze zoeken dan liever hun toevlucht in de internetprostitutie. Een grote meerderheid van de *ladyboys* met wie ik gesproken heb, zit of zat regelmatig op het internet. Hier gaan zij, vaak via *Yahoo-messenger*, op zoek naar buitenlandse mannen. Deze buitenlandse mannen sturen via een code geld naar *Western Union Bank*. Met deze code kunnen *ladyboys* later hun geld gaan ophalen, nadat zij 'het een en ander' voor de webcam hebben gedaan. Kate vertelde me hierover: "Ze vragen aan je of je een fantasie hebt, of ze je borsten en lichaam mogen zien. Je moet ze alles laten zien. Maar dat is natuurlijk niet gratis. Ik vertelde ze dat ik daarvoor naar een privé-kamer moet gaan. Ze vragen me hoeveel dat kost. Natuurlijk kost dat hier maar twintig pesos, maar ze zenden me 50 dollar. Soms 100 dollar, dat is veel geld."⁴⁴ Op deze manier kunnen *ladyboys* vaak op een snelle manier veel geld verdienen. Op mijn vraag wat dit met haar deed antwoordde Kate: "Het was gewoon normaal voor me, gewoon om wat plezier te hebben. Het is maar op de computer en tussen

⁴³ Bezoek aan Patricia en haar familie, 11-04-2009 Cebu City.

⁴⁴ Interview Kate 24-03-2009, Mandaue City.

ons tweeën. Als ik met een Filippijnse jongen ga dan ben ik de persoon die hem betaalt.”⁴⁵ Meestal hebben deze *ladyboys* vaste ‘vriendjes’ op het internet. Dit zijn vaak oudere westerse mannen opzoek naar een *ladyboy*. Een bijzonder verhaal, is het verhaal van Diane. Na de middelbare school hadden haar ouders geen financiële middelen om haar naar ‘college’ te kunnen sturen. In die tijd was ze al ‘gay’, maar ze ging nog niet als *ladyboy* door het leven. Ze vertelde me het volgende: “Ik zag vele *ladyboys* geld verdienen als prostituee. Dus veranderde ik mezelf [naar een *ladyboy*]. Ik deed dit om geld te verdienen. Ik wilde mijn familie helpen en niet alleen maar thuis zitten. Maar als ik naar ‘college’ kon gaan, was ik waarschijnlijk niet zo geweest. Dan zou ik ‘gay’ zijn en geen *ladyboy*. Mijn ouders accepteren me voor wie ik ben, omdat ik hen help door geld te verdienen. Ik ben nu geen prostituee meer, omdat mijn vriend [uit Noord-Amerika, gevonden via het internet] me financieel helpt. Maar ik ben nog steeds tevreden met wie ik nu ben.”⁴⁶

Volgens het artikel van Pescosolido (e.a. 2008) structureren organisaties en instituties bepaalde normen, zoals de norm in de Filippijnen dat een *ladyboy* op zijn werk geen lang haar mag hebben of vrouwenkleding kan dragen. *Ladyboys* gaan met hun uiterlijk tegen deze normen in. Het gevolg hiervan is dat ze als ‘anders’ gezien worden en er een stigma ontstaat. *Ladyboys* worden door dit stigma vermeden en uitgesloten. Dit belemmert de sociale integratie van *ladyboys* in de Filippijnse maatschappij. Ze worden uitgesloten op basis van hun genderidentiteit en zijn hierdoor minder betrokken bij de maatschappij. Ze krijgen het gevoel geen waardige burgers te zijn in de Filippijnse samenleving. Er bestaat een grote werkloosheid onder *ladyboys* en als reactie hierop zoeken zij hun toevlucht op het internet of in de prostitutie.

4.5 Op straat

Het is tien april en goede vrijdag. Samen met de ladyboys uit Cebu City ben ik de ‘good shepherd’ gaan lopen. Een wandeling langs alle standbeelden van de kruisiging van Jesus Christus. Het was erg druk, vele mensen waren op de been. Het viel me op hoe ontzettend er naar onze groep gekeken, gelachen en geroepen werd. Diane,, de meest mondige van de ladyboys, hoorde ik iets terugroepen. Ik vroeg haar wat ze riepen. Hier gaf ze geen eenduidig antwoord op. Iets van ‘bayot’. Ik had het idee dat

⁴⁵ Interview Kate 24-03-2009, Mandaue City.

⁴⁶ Interview Diane 03-03-2009, Cebu City.

*het niet echt de meest vriendelijke begroetingen waren, de ladyboys echter leken zich er niks van aan te trekken.*⁴⁷

Ladyboys worden regelmatig op straat negatief door mensen geconfronteerd met hun genderidentiteit en seksualiteit. Het zijn meestal jongens die naar hun roepen, ‘stomme *bayot*’ of ‘*bitch*’. De *ladyboys* vertelden me dat ze zich hier niets van aantrekken. “Ik denk gewoon: Ik ben beter dan jou! Het maakt me niks uit, ga je eigen leven leiden.”⁴⁸ Zo reageerde Diane op mijn vraag hoe ze op dit soort reacties reageerde. Ik merkte echter, wanneer ik op dit onderwerp langer doorvroeg, zij wel degelijk verdriet en pijn hebben van deze negatieve reacties. Zo vertelde Barbara me: “Het doet me erg veel pijn en ik kan er erg emotioneel van worden. Ik ga dan drinken want als ik dronken ben voel ik me erg sterk.”⁴⁹

Het hangt van de situatie af hoe *ladyboys* op deze reacties reageren. Over het algemeen houden zij hun mond en doen ze net of ze hen niet horen. Maar als ze met meerdere *ladyboys* bij elkaar lopen, roepen ze soms terug. Ze voelen zich op dat moment samen sterk en hebben het idee dat ze hun mannetje kunnen staan. Kate voegt hier echter ook aan toe: “Soms vechten we niet terug omdat we geen problemen willen. Soms gaan ze stenen gooien of slaan. Het is beter dan je mond te houden.”⁵⁰ De *ladyboys* vertelden me dat het voornamelijk gaat om negatieve uitingen over hun genderidentiteit en seksualiteit en dat het nog nooit tot een fysieke confrontatie is gekomen. Christina heeft dit echter wel een ervaring mee: “Ik heb één keer mee gemaakt dat iemand me in mijn gezicht sloeg. We waren op straat en een jongen kwam naar me toe. “He mevrouw, wat is je naam?” Maar toen ik me omdraaide, sloeg hij me in mijn gezicht. Het bloed kwam uit mijn mond en ik viel bijna op de grond. Mijn vrienden waren weggerend. Ik had het niet zien aankomen, dus ik kon niet doen, want zij waren met veel jongens.”⁵¹

Ladyboys worden ook (maar in mindere mate) door meiden negatief geconfronteerd. Dit doen zij echter op een andere manier dan jongens. Ze kijken de *ladyboys* na en praten over de *ladyboys* net hard genoeg zodat ze het kunnen horen. Mariah gaf als argumentatie waarom meiden hen niet accepteren het volgende: “Je voelt dat ze het over jou hebben. Ze zijn jaloers en onzeker vanwege de jongens omdat die jongens met ons flirten”⁵². Net zoals *ladyboys* me in eerste instantie vertelden dat het ze niets deed als jongens hen op straat discrimineren, maar

⁴⁷ Beschrijving uit mijn aantekenboek 10-04-2009.

⁴⁸ Interview Diane 03-03-2009, Cebu City.

⁴⁹ Interview Barbara 20-03-2009, Mandaue City.

⁵⁰ Interview Kate 24-03-2009, Mandaue City.

⁵¹ Interview Christina 19-03-2009, Mandaue City.

⁵² Interview Mariah 14-03-2009, Cebu City.

waar echter later bleek dat ze hier wel degelijk verdriet van hadden, zo hebben ze nu ook een zelfbeschermende verklaring. Diane vertelde me: “We roepen naar ze: “We zijn beter dan jullie!” Ook al weten we dat zij beter zijn dan ons, zij zijn namelijk perfecte vrouwen, echte vrouwen.”⁵³

Zoals eerder is beschreven is er een stigma over *ladyboys* ontstaan. Volgens Pescosolido (e.a. 2008) leidt dit stigma tot negatieve gedachtes over *ladyboys*. Dit vooroordeel zorgt er bij jongens en meisjes voor dat zij *ladyboys* gaan uitsluiten en zelfs discrimineren. Discriminatie beledigt *ladyboys* in hun menselijke waardigheid en zorgt ervoor dat zij zich niet geaccepteerd voelen door de maatschappij. Zij voelen zich niet, zoals in het artikel van Berman en Phillips (2000) beschreven, sociale wezens in de Filippijnse maatschappij.

In dit hoofdstuk is duidelijk geworden dat *ladyboys* op verschillende manieren te maken krijgen met sociale uitsluiting, waarin ze niet geaccepteerd worden en niet volledig kunnen participeren in de Filippijnse maatschappij. Hierdoor raken ladyboys vervreemd van de sociale orde. Zoals Koonings en Kruijt (2007) in hun boek benadrukken gaan mensen, wanneer zij te maken krijgen met sociale uitsluiting, voor zichzelf op een andere manier orde en respect te creëren. *Ladyboys* trekken naar elkaar toe om zich geaccepteerd te voelen en een identiteit te creëren binnen een groep. In mijn volgende hoofdstuk zal ik ingaan op de ‘*scene*’ van *ladyboys*. Ik zal een beschrijving geven van de kracht van de ‘*scene*’ en zal ik kijken naar verwachtingspatronen die binnen deze ‘*scene*’ vastliggen.

⁵³ Interview Diane 03-03-2009, Cebu City.

Hoofdstuk 5: De ‘scene’

In het vorige hoofdstuk heb ik beschreven op welke manieren *ladyboys* sociale en economische uitsluiting en insluiting ervaren en hoe zij hiermee omgaan. De ‘scene’ speelt een belangrijke rol bij het gevoel van acceptatie. Een ‘scene’ kan een groep mensen kracht geven, een gevoel van samen staan we sterk. Toch kan niet iedereen in een ‘scene’ deelnemen. Ook de ‘scene’ heeft verwachtingspatronen waaraan *ladyboys* moeten voldoen om in de ‘scene’ te kunnen participeren. In dit laatste hoofdstuk zal ik allereerst ingaan op deze verwachtingen. Wat verwacht de ‘scene’ van *ladyboys*, maar ook wat verwachten *ladyboys* van elkaar? Vervolgens zal ik bespreken op welke manier de ‘scene’ *ladyboys* kracht geeft, waardoor zij zich sterker voelen in de Filippijnse maatschappij. Door dit hoofdstuk zal duidelijk worden wat het belang van de ‘scene’ is voor *ladyboys* om hun genderidentiteit en seksualiteit tot uiting te kunnen brengen.

5.1 Verwachtingen en de kracht van de ‘scene’

Er zijn verwachtingen waaraan *ladyboys* moeten voldoen om te kunnen deelnemen in de ‘scene’. Ten eerste, verteld Mariah me, moeten *ladyboys* helemaal zichzelf zijn en zich goed voelen als *ladyboy*. Daarnaast wordt er van *ladyboys* verwacht dat ze zich vrouwelijk gedragen en vrouwelijk kleden. Schoonheid speelt een zeer belangrijke rol binnen de ‘scene’. Ik vroeg Kate wat andere *ladyboys* van haar verwachten waarop zij antwoordde: “Ik denk alleen vriendschap...misschien ook sexier worden, zoals een operatie.”⁵⁴ Uit deze uitspraak van Kate komt ten eerste naar voren dat ‘er mooi en sexy uitzien’ erg belangrijk is binnen de ‘scene’. Daarnaast komt naar voren dat ‘er mooi en sexy uitzien’ in relatie staat met operaties. In meerdere informele gesprekken met *ladyboys* ontdekte ik dat operaties een teken van schoonheid zijn. Deze operaties zijn weer verbonden met het hebben van geld.

In Mandaue City komt de grote groep ladyboys bijna elke avond bij elkaar. Ze hebben het erg gezellig samen maar ik heb ook het idee dat er een hiërarchie bestaat. Zo heeft Denise het meeste geld (en de grootste auto). Ze werkt al jaren als escort en heeft hiermee veel geld verdiend. Denise heeft ook vele operaties ondergaan aan haar

⁵⁴ Interview Kate 24-03-2009, Mandaue City.

gezicht, heupen, billen en borsten. Het is duidelijk dat andere ladyboys tegen haar op kijken. Het is voor hen niet alleen Denise met veel geld, maar Denise is ook een van de mooiste. Ze verkrijgt hiermee aanzien en respect. Het 'mooiste' wordt door ladyboys geassocieerd met het ondergaan van operaties. Operaties maken hen niet alleen mooier, maar vooral ook vrouwelijker. Bijna alle ladyboys dromen van echte borsten."⁵⁵

Deze beschrijving geeft aan dat op basis van schoonheid, operaties en geld een competitie plaatsvindt en een hiërarchie binnen de 'scene' gecreëerd wordt. Kate vertelde hierover: "Ik kan niet echt zeggen dat het een competitie is, meer een 'beautification'. Hoe meer operaties je hebt ondergaan, hoe mooier je bent." Barbara beaamde echter dat er wel een competitie op basis van geld plaatsvindt, voornamelijk tussen *ladyboys* die in de escort werken. "Het is misschien meer een soort jaloezie. Je moet hard werken, maar je ziet anderen om je heen die al erg veel geld hebben, maar jij nog niet."⁵⁶

Ondanks de verwachtingen waaraan voldaan moet worden en competities die binnen de 'scene' plaatsvinden, speelt de 'scene' een zeer belangrijke rol in het leven van *ladyboys*. "Zij zijn de enige personen met wie ik echt kan praten, over problemen en relaties. De band die we nu hebben is erg sterk."⁵⁷ Dit citaat is afkomstig van Barbara. Barbara is een gevoelig persoon die recht uit haar hart spreekt. Elke avond gaat ze naar 'Cantonan', een eettentje langs de straat waar ze haar ladyboyvrienden ontmoet. Ze drinken, praten en lachen met elkaar. Vriendschap, vertrouwen en het kunnen bouwen op een ander zijn de voornaamste verwachtingen die *ladyboys* aan zowel zichzelf als aan andere *ladyboys* stellen. Diane voegt hieraan toe dat hulp van vrienden ook een belangrijk element is. Ze vertelt hierover het volgende: "Gisteren had ik geen geld voor eten. Dat is de reden waarom ik je telefoontje niet heb beantwoord. Ik heb mijn telefoon achtergelaten bij een vriend, ook een *ladyboy*. Ik heb wat geld van haar geleend zodat ik eten kon kopen, 400 pesos. Ik heb mijn mobiele telefoon daar achtergelaten zodat ze wist dat ze me kon vertrouwen."⁵⁸ Uit deze vriendschappen binnen de 'scene' wordt veel kracht gehaald. Zoals in het vorige hoofdstuk beschreven is, voelen *ladyboys* zich op straat sterker met elkaar. Ze durven samen tegen mensen in te gaan die hen discrimineren. Ook wordt door de 'scene' hun genderidentiteit en seksualiteit versterkt. De 'scene' creëert een groepsverband, waardoor een identiteit tot uiting kan komen.

⁵⁵ Beschrijving uit mijn aantekenboek 24-03-2009, Mandaue City.

⁵⁶ Interview Barbara 20-03-2009, Mandaue City.

⁵⁷ Idem.

⁵⁸ Interview Diane 03-03-2009, Cebu City.

Marilyn antwoordde me, op mijn vraag wat andere *ladyboys* voor haar betekenen: “*Ladyboys* zijn mijn echte vrienden. Door hun heb ik het gevoel niet alleen te zijn, ik zou het alleen ook niet kunnen. Ze zijn erg belangrijk voor me.”⁵⁹

In mijn theoretisch kader heb ik Wekker (1988) besproken en het proces van identiteitsvorming. Een onderdeel van dit proces was de handelingsbekwaamheid, of ‘*agency*’ van een persoon. Een *ladyboy*, heeft een vrije wil om zelf te bepalen wie hij wil zijn en hoe hij wil handelen (Yuthas e.a. 2004). Met deze vrije wil, de keuze als *ladyboy* door het leven te gaan, wordt er tegen bestaande normen en waarden ingegaan. De ‘*scene*’ is voor *ladyboys* een belangrijk instrument om uiting te kunnen geven aan hun genderidentiteit en seksualiteit. Het geeft hen houvast en kracht, om samen tegen sociale structuren te vechten, ondanks deze sociale structuren de vrije wil van een individu probeert te beperken (Baez 2000). Ook wordt er door de ‘*scene*’ een gezamenlijke ‘*agency*’ ontwikkeld waardoor er voor *ladyboys* meer mogelijkheden gecreëerd worden en zij samen sociale uitsluiting kunnen tegengaan.

⁵⁹ Interview Marilyn 11-03-2009, Cebu City.

Hoofdstuk 6: Conclusie

Deze scriptie heeft zich gericht op de omgang van Filippijnse *'male-to-female'* transgenderisten met sociale en economische uitsluiting en insluiting door de Filippijnse maatschappij. Dit is gedaan door allereerst in beeld te brengen waar *'male-to-female'* transgenderisten ingaan tegen normen en waarden ten aanzien van gender en seksualiteit. Dit verzet zorgt voor sociale en economische uitsluiting maar ook voor insluiting binnen de *'scene'*, waardoor zij juist sterker in de samenleving komen te staan.

Zoals is aangegeven in het theoretische kader zijn genderidentiteiten, seksuele identiteiten en sociale indelingen tussen mannen en vrouwen, heteroseksuelen en homoseksuelen, sociale constructies en ontstaan door een historische context, machtsrelaties en voortdurende sociale veranderingen binnen een samenleving (Nagel 2003). Ook op de Filippijnen zijn mannelijkheid en vrouwelijkheid en de rol die zij hierbij moeten aannemen, vastgelegd. De Filippijnen is een patriarchale samenleving. Er wordt verwacht dat mannen een relatie aangaan met vrouwen, waarbij vrouwen zich voornamelijk richten op huishoudelijke taken en zorg voor de kinderen en waarbij mannen als hoofd van het gezin, hun familie onderhouden en de meeste verantwoordelijkheden hebben. Dit rollenpatroon tussen mannen en vrouwen, en seksualiteit die met dit rollenpatroon verbonden is, zijn ontstaan door een geschiedenis van koloniale overheersing, en is hierdoor vastgelegd en moeilijk te doorbreken.

Wekker (1988) haalt drie onderdelen bij het proces van identiteitsvorming aan. Als eerste worden mensen sociaal gecategoriseerd, bijvoorbeeld op basis van hun sekse, het man óf vrouw zijn. Bij deze sekse horen gedragsverwachtingen, zoals het rollenpatroon wat hierboven is beschreven. *Ladyboys* echter kunnen niet sociaal gecategoriseerd worden in de tweedeling man óf vrouw. Zoals in een eerder hoofdstuk is beschreven voelen zij zich zowel man als vrouw en gaan zij relaties aan met personen van hetzelfde geslacht. *Ladyboys* voldoen hierdoor niet aan de verwachtingen van de Filippijnse maatschappij ten aanzien van gender en seksualiteit. Volgens Yuthas (e.a. 2004) is *'agency'* de mogelijkheid van elk individu zelf te bepalen hoe hij of zij gaat handelen en zich gaat gedragen (Yuthas e.a. 2004). Ondanks normen en waarden door sociale structuren vastliggen, en deze sociale structuren voor sociale orde zorgen, kan er wel tegen deze normen en waarden ingegaan worden (Baez 2000). *Ladyboys* hebben met hun *'vrije wil'* een eigen keuze gemaakt tegen deze gedragsverwachtingen in te gaan. Hiermee doorbreken zij de sociale structuur en de sociale

orde. Ze overschrijden sociaal geconstrueerde grenzen. Er vindt transgressie plaats (Bacigalupo 2004) waardoor zij in hun doen en laten beperkt worden en te maken krijgen met uitsluiting en discriminatie.

Pescosolido (e.a. 2008) beschrijft in zijn artikel dat stigma ontstaat in en door sociale interactie. Sociale interacties bestaan in culturele en sociale contexten, contexten die aan alle soorten kwesties, ideeën en gedrag, verwachtingen hangen (Pescosolido e.a. 2008). *Ladyboys* gaan tegen deze bestaande verwachtingen in en worden op die manier gezien als ‘anders’ en ‘verschillend’. Door dit ‘verschil’ ontstaat er een stigma, een brandmerk waarbij *ladyboys* gescheiden worden van anderen gebaseerd op dit ‘verschil’. Stigma leidt tot negatieve gedachten over *ladyboys* en zorgt ervoor dat personen *ladyboys* gaan vermijden en uitsluiten. Dit zorgt ervoor dat de kwaliteit van het leven van *ladyboys* wordt aangetast.

Volgens het SEU (2001) hebben personen te maken met sociale uitsluiting als zij lijden aan een combinatie van verbonden problemen. *Ladyboys* hebben op verschillende manieren te maken met sociale en economische uitsluiting. Ze hebben ten eerste problemen met hun familie ondervonden. Deze problemen varieerden per persoon. De één moest een goed gesprek ondergaan, de ander is door haar broer met een mes gestoken. Nadat tijd echter verstreek, zijn uiteindelijk de meeste *ladyboys* geaccepteerd door hun familie. Het lijkt dat ze niet te maken hebben gehad met familiebreuk, een aspect van sociale uitsluiting wat in de SEU (2001) wordt besproken. Toch schuilt in deze acceptatie meerdere consequenties. Door familie wordt geëist dat *ladyboys* hun studie afronden en een goede baan vinden. Ondanks het een norm is van de Filippijnse maatschappij je familie financieel te ondersteunen, wordt dit vooral van *ladyboys* verwacht. Eveneens stellen *ladyboys* deze eis aan zichzelf, om hiermee waardering en respect af te dwingen. Berman en Phillips (2000) spreken over gelijkheid en rechtvaardigheid voor het bereiken van sociale insluiting. *Ladyboys* worden in dit opzicht niet rechtvaardig en gelijk behandeld, zij moeten aan extra normen voldoen om respect en waardering van hun familie te krijgen.

Ook bij het vinden van werk ervaren *ladyboys* sociale uitsluiting en wordt tegen de principes van rechtvaardigheid en gelijkheid ingegaan. *Ladyboy* zijn vaak getalenteerd in bepaalde beroepen, zoals entertainment, performance of in een beautysalon. Als ze in deze beroepen geen werk vinden, moeten ze via een andere weg aan hun geld zien te komen. Soms gebeurt dit via familie of worden ze aangenomen in een callcenter, mits ze een hogere beroepsopleiding hebben afgerond. Het komt echter erg vaak voor dat *ladyboys* geen werk kunnen vinden omdat de meeste bedrijf *ladyboys* niet wil aannemen. Zij worden

onrechtvaardig en ongelijk behandeld. Als reactie hierop gaan zij op zoek naar een andere manier om aan geld te komen. Vaak belanden ze op het internet of in de prostitutie.

Op straat en in de liefde ervaren *ladyboys* sociale uitsluiting en wordt eveneens tegen de principes van rechtvaardigheid en gelijkheid ingegaan. Op straat wordt er meestal door jongens naar hun geroepen. Ook meiden discrimineren *ladyboys*. *Ladyboys* trekken zich hier niet veel van aan, al doet het hun wel verdriet en pijn. Als ze met meerdere *ladyboys* bij elkaar lopen, roepen ze terug, maar meestal doen ze net of ze het niet horen.

In de liefde worden *ladyboys* totaal uitgesloten. *Ladyboys* gaan relaties aan met partners van hetzelfde geslacht. Deze mannen zijn heteroseksuele mannen, in termen van *ladyboys* 'echte' mannen. Er zijn verschillende redenen waarom deze man beschouwd wordt als heteroseksuele man. Ten eerste behandelt hij een *ladyboy* als een 'echte' vrouw. *Ladyboys* nemen vanwege die reden meestal de 'bottom' positie tijdens het hebben van seks aan. Dit benadrukt de vrouwelijke kant van *ladyboys* en maakt de partner 'heteroseksueel'. Ten tweede gaan deze mannen relaties aan met *ladyboys* slechts voor het plezier en voor het geld. Het is de regel in de Filippijnen dat *ladyboys* hun partner financieel onderhouden. Mannen staan dus op een andere manier in een relatie met een *ladyboy*, dan *ladyboys* zelf, die echt van hun partner houden. Als laatste gaan deze mannen ook relaties aan met vrouwen, waardoor zij als 'heteroseksueel' gezien blijven worden. Zij zullen, volgens het verwachtingspatroon van de Filippijnen, uiteindelijk op zoek gaan naar een echte vrouw waarmee zij een gezinsleven kunnen opbouwen. De manier waarop met *ladyboys* in de liefde wordt omgegaan gaat tegen de principes van rechtvaardigheid en gelijkheid in. Ook worden zij in hun menselijke waardigheid aangetast. Zij moeten altijd betalen, om liefde te kunnen 'ervaren'. Als reactie hierop gaan *ladyboys* op zoek naar buitenlandse mannen. Door buitenlandse mannen worden zij wel geaccepteerd. Ook zijn hier de rollenpatronen omgedraaid. Het is de buitenlandse man die de *ladyboy* financieel bijstaat.

Berman en Phillips (2000) beschouwen ook sociale samenhang als belangrijk aspect voor sociale insluiting. Van belang is volgens hen dat mensen sociale netwerken hebben en sociale betekenisvolle relaties aan kunnen gaan. Uit eerdere hoofdstukken is gebleken dat *ladyboys* door vrienden en medestudenten sociaal ingesloten worden. Vrienden en medestudenten waren op het begin soms verlegen of geschrokken, maar waren niet negatief ten opzichte van hen. Integendeel, zij gaven positieve reacties en waren blij voor die persoon dat 'hij' eindelijk zichzelf kon zijn. Vrienden en medestudenten staan echter verder van *ladyboys* af dan familie, waardoor hun status niet direct wordt aangetast wanneer zij te maken hebben met *ladyboys*.

De 'scene' heeft veel invloed op het leven van ladyboys. Om in de 'scene' te kunnen participeren moeten *ladyboys* aan bepaalde verwachtingen voldoen. Zij horen zich vrouwelijk te kleden en te gedragen. Schoonheid speelt een belangrijke rol binnen de 'scene'. Door schoonheid ontstaat er een competitie en hiërarchie, hoe 'mooier' een *ladyboy* is, hoe meer aanzien en respect ze van de 'scene' zal krijgen. Toch is het belangrijkste aspect van de 'scene' vriendschap en vertrouwen tussen *ladyboys*. De 'scene' versterkt de 'agency' van *ladyboys*, om de keuze te maken om als *ladyboy* door het leven te gaan.

Het belangrijkste element, volgens Labonte (2004), van sociale insluiting is geaccepteerd worden en de mogelijkheid hebben volledig te participeren binnen families, de gemeenschap en de samenleving. Uit bovenstaande kan opgemaakt worden dat *ladyboys* niet volledig geaccepteerd worden en niet volledig kunnen participeren in het sociale leven. Hierdoor gaan zij zelf eigen mogelijkheden creëren om orde, macht en respect te verkrijgen. Zij gaan op zoek naar manieren om met sociale uitsluiting om te gaan en insluiting te bewerkstelligen. De 'scene' speelt hierbij een zeer belangrijke rol. De 'scene' is een belangrijk instrument om uiting te geven aan hun genderidentiteit en seksualiteit en geeft hen kracht om met sociale en economische uitsluiting om te gaan.

Literatuurlijst

- Alexiadou, N.
2002 Social Inclusion and Social Exclusion in England: Tensions in Education Policy. *Journal of Education Policy* 17(1): 71-86.
- Bacigalupo, A.M.
2004 The Mapuche Man who became a Woman Shaman: Selfhood, Gender Transgression, and Competing Cultural Norms. *American Ethnologist* 31(3): 440-458.
- Baez, B.
2000 Agency, Structure and Power: A Inquiry into Racism and Resistance of Education. *Studies in Philosophy and Education* 19(4): 329-348.
- Balderston, D., Gonzalez, M., López, A.M.
2000 *Encyclopedia of Contemporary Latin American and Caribbean Cultures (volume 2)*. London & New York: Routledge.
- Berman, Y. & Phillips, D.
2000 Indicators of Social Quality and Social Exclusion at National and Community Level. *Social Indicators Research* 50(3): 329-350.
- Edwards, R., Armstrong, P., Miller, N.
2001 Include me Out: Critical readings of Social Exclusion, Social Inclusion and Lifelong Learning. *International Journal of Lifelong Education* 20(5): 417-428.
- Garcia, N.J.
2004 Male Homosexuality in the Philippines: A short story. *International Institute for Asian studies (IIAS) Newsletter* 35: 1.

- Heijmans, E.
1999 *Filipijnen*. Amsterdam: Koninklijk Instituut voor de Tropen.
- Johnson, M.
1998 Global Desirings and Translocal Loves: Transgendering and same-sex Sexualities in the Southern Philippines. *American Ethnologist* 25(4): 695-711
- Kamphenhout, van D.
1998 Over Sjamanisme en de vier geslachten. *Digitaal tijdschrift 'Het continuüm' no. 3*
- Koonings, K. & Kruijt, D.
2007 *Fractured Cities: Social Exclusion, Urban Violence & Contested Spaces in Latin America*. London & New York: Zed Books.
- Kottak, C.P.
2006 *Anthropology: The Exploration of Human Diversity*. New York: McGraw-Hill
- Labonte, R.
2004 Social Inclusion/Exclusion: Dancing the Dialectic. *Health Promotion International* 19(1): 115-121.
- Nagel, J.
2003 *Race, Ethnicity, and Sexuality: Intimate Intersections, Forbidden Frontiers*. Oxford [etc.]: Oxford University Press.
- Nanda, S.
2000 *Gender Diversity: Crosscultural Variations*. Illinois: Waveland Press, Inc.

- Pescosolido, B.A., Martin, J.K., Lang, A., Olafsdottir, S.
 2008 Rethinking Theoretical Approaches to Stigma: A Framework Integrating Normative Influences on Stigma (FINIS). *Social Science & Medicine* 67(3): 431-440.
- Rutger's Nisso Groep
 2008 *Trends in Seksualiteit in Nederland. Wat weten we anno 2008?* Utrecht: Rutgers Nisso groep.
- Scharf, T., Phillipson, C., Smith, A.E.
 2005 Social Exclusion of Older People in Deprived Urban Communities of England. *European Journal of Ageing* 2(2): 76-87.
- Steenbeek, G.A.
 1995 *Vrouwen op de Drempel. Gender en Moraliteit in een Mexicaanse Provinciestad.* Amsterdam: Thela Publishers.
- Vennix, P.
 2001 *Travestie, een serieuze (nood)zaak.* Delft: Rutgers Nisso Groep.
- Waal, M. de
 1982 *Vriendinnen onder elkaar: Travestieten en Transseksuelen in Nederland.* Amsterdam: De Arbeiderspers.
- Wekker, G.
 1988 Gender, Identiteitsvorming en Multiculturalisme: notities over de Nederlandse multiculturele samenleving. In: C.H.M. Geuijen (ed.). *Multiculturalisme.* Utrecht: Lemma.
- Whitman, F.L. & Mathy, R.M.
 1986 *Male homosexuality in four societies: Brazil, Guatemala, the Philippines and the United States.* New York: Praeger Publishers.

Yuthas, K., Dillard, J.F., Rogers, R.K.

2004

Beyond Agency and Structure: Triple-Loop Learning. *Journal of Business Ethics* 51(2): 229-243.

Bijlage 1: Reflectie

Eind januari 2009 ben ik voor mijn veldwerkonderzoek naar de Filippijnen gereisd. Voor mijn vertrek had ik een aantal maal email contact mijn hoofdinformant. Hij schreef willig te zijn me te helpen en uit te kijken naar mijn komst. Eenmaal in de Filippijnen aangekomen liet hij op het begin niet veel van zich horen. Hierdoor was ik genoodzaakt op een andere manier op zoek te gaan naar mijn doelgroep. Ik ben homobars en homoclubs gaan bezoeken. Ik merkte dat het me moeite kostte mijn doelgroep aan te spreken. Het voelde enigszins ‘brutaal’ op ze af stappen en ze in zekere zin ‘op te zadelen’ met mij en mijn onderzoek. In een van de homobars ontmoette ik een transseksueel, die mij uitnodigde bij haar danslessen te komen kijken, bestaande uit *ladyboys* en transseksuelen. Dit was mijn eerste echte contact met mijn doelgroep. Na ze slechts drie keer gezien te hebben, vertrok deze groep voor een week naar een ander eiland. Hierna heb ik ze, ondanks vele pogingen, niet meer gezien.

Gelukkig kreeg ik weer contact met mijn hoofdinformant en via hem met een grotere groep *ladyboys* in Cebu City. Ook bij deze *ladyboys* voelde ik enige verlegenheid en kostte het me moeite de juiste onderwerpen aan te kaarten. Na een zelfreflectie ben ik bewuster gesprekken gaan voeren en heb ik aanknopingspunten aangegrepen om op een bepaald onderwerp dieper in te gaan. Ik ben gesprekken een bepaalde kant op gaan sturen en heb mezelf gedwongen bepaalde onderwerpen aan te kaarten. Hierdoor gingen gesprekken beter lopen en merkte ik dat de meeste *ladyboys* juist erg graag met me wilden praten. Er ontstond niet alleen meer zelfvertrouwen, maar ook meer vertrouwen tussen mijn informanten en mij. Door dit vertrouwen werden de gesprekken opener en kregen ze meer diepgang, waardoor er een persoonlijke band ontstond. Hierdoor werd ook de rol als onderzoeker steeds leuker en interessanter.

Nadat informele gesprekken op gang waren gekomen, wilde ik aan de slag met het afnemen van interviews. Het bleek echter, ondanks het goede contact, moeilijker een interviewafspraken te maken dan gedacht. Naar mijn idee was het verlegenheid en onzekerheid, ondanks de goede informele gesprekken, die hun weerhield van een interview. Opnieuw besloot ik mijn onderzoeksgroep te vergroten, mocht ik geen interviews met deze personen kunnen afnemen. Gelukkig kent iedere Filippijn wel een of meerdere *ladyboys*, dus via familie en vrienden raakte ik in contact met een andere groep *ladyboys* in Mandaue City. Bij deze groep verliepen de gesprekken meteen al veel soepeler mede omdat ik veel geleerd had van mijn eerste ontmoetingen met *ladyboys*. Na deze groep in Mandaue City ontmoet te

hebben, kwam mijn onderzoek in een versnelling. Vanaf dat moment heb ik bijna elke dag contact gehad met zowel de *ladyboys* uit Mandaue City als de *ladyboys* uit Cebu City en heb ik in totaal elf interviews kunnen afleggen. De gesprekken werden steeds opener en ik merkte dat ik niet alleen alles aan ze kon vragen maar dat ze ook overal zo goed mogelijk antwoord op wilden geven.

Ook in het observeren ontdekte ik een voortgang als onderzoeker. In eerste instantie, wanneer ik mijn data aan het uitwerken was, schreef ik alles op wat me te binnen schoot. Er ontstond meer structuur in het uitwerken van mijn data maar ook in het observeren zelf. Ik ontdekte dat het niet altijd nodig is informele gesprekken aan te gaan, maar dat rustig om je heen kijken en observeren ook een waardevolle methode is. Dit ging me dan ook steeds beter af en het werd me steeds duidelijker waar ik als onderzoeker allemaal op kon letten. Dit werd een echte toevoeging aan mijn onderzoek.

Na zoveel gepraat en geobserveerd te hebben en zoveel informatie rijker te zijn werd het opnieuw moeilijk tijdens het schrijven van deze scriptie. Zoveel informatie en zoveel bijzondere unieke verhalen, hoe kon ik dat nu allemaal in een verslag van 15.000 woorden beschrijven. Ik heb vele keuzes moeten maken. Welke persoon komt wel uitgebreid in mijn verslag, welk verhaal vermeld ik niet? Dit waren soms lastige keuzes en wellicht heb ik hier een enkele informant mee teniet gedaan. Toch waren ook hun verhalen en gedachtes zeer waardevol voor mijn onderzoek en heb ik ook naar hun verhalen met veel interesse en respect geluisterd.

Na drie maanden onderzoek en inmiddels mijn scriptie te hebben afgerond, kan ik terug kijken op een zeer interessante en bijzondere onderzoeksperiode. Alle verhalen, alle gesprekken, het persoonlijke contact met mijn informanten en het prachtige land hebben een grote indruk op me achtergelaten. Deze ervaring, drie maanden met deze bijzondere mensen opgetrokken te mogen hebben, zal de rest van mijn leven op mij als persoon maar ook als onderzoeker in het veld, een grote invloed hebben en altijd met me meenemen.

Veldwerkfoto: Met de *ladyboys* van Mandaue City op bezoek bij familie van Barbara in Camotes.

Bijlage 2: Summary

This thesis did focus on how Philippine 'male-to-female' transgenderists deal with social and economic exclusion and inclusion through the Philippine society. Qualitative research in the Philippines between the end of January and the end of April 2009 forms the basis on which this thesis is written.

Gender identities, sexual identities and social classifications between men and women, heterosexuals and homosexuals are social constructions. They arise through a historical context and social changes in time and space inside a society (Nagel 2003). Also in the Philippines masculinity and femininity and the role which one another has to adopt, are constructed. The Philippines is a patriarchal community. There are expectations that men have relationships with women, in which women focusses on household work and care of the children, and in which men function as the head of the family, the one who support his family and the one who has the most important responsibilities. This sex role between men and women arised through a history of colonial domination and is now layed down in social structures and hard to break through.

Wekker (1988) describes an identitypoces as follows. First social categorisation takes place. For example on the basis of sex, being a man or a woman. Within this, there are expectations about how to behave as a man or a woman, like the sex role described above. 'Male-to-female' transgenderists can't be categorised in the dichotomy of man or woman. They have a two part feeling, they feel like a man and like a woman as well. They also have relations with persons of the same sex. Because of this, they don't measure up to the expectations about gender and sexuality of the Philippine society. According to Yuthas (et al. 2004) 'agency' is the ability of any individual to decide how to behave and how to act. Norms and values about how to behave and how to act lay down in social structures. But there is a possibility to react against those norms and values (Baez 2000). With their 'free will' ladyboys have made their own choice to react against those expectations. Social structures and social order have been break through. Ladyboys cross boudaries of gender and sexuality and transgression is taking place: a breach of the rules (Bacigalupo 2004), which is the beginning of exclusion and discrimination.

According to the SEU (Social Exclusion Unit 2001) people experience social exclusion when they suffer from a combination of linked problems. In different ways, ladyboys have to deal with social and economic exclusion. In the first place they had different

kind of problems with their families. One of them had a heavy conversation, the other one got stabbed with a knife by her brother. But when time passes by, most of the ladyboys are accepted by their family. All of the ladyboys experienced consequences. Their family expect that they finish their school and find a decent job. Eventhough it's a norm in the Philippines to support your family, for ladyboys this is an extra expectation wich they have to deal with. Ladyboys want to support their family as well, because of that, they will get appreciation and respect. Berman and Phillips (2000) talk about equality and justice as principles for social inclusion. In this way there is no equal treatment of ladyboys. They have to measure up to extra norms to get appreciation and repsect of their family.

Also in findng a job ladyboys experience injustice. If they have talent, they can work in the entertainment, performance or in a beautysalon. If they can't find work in those sectors, they have to find other ways to get money. Sometimes they are accepted in a callcenter, or sometimes they get a job through the family. Mostly though, they can't find a job because a lot of companies will not accept ladyboys. As a reaction they will look for other ways to find a job. A lot of ladyboys end up on the internet or doing prostitutionwork.

On the street and in love ladyboys experience social exclusion as well. Boys are shouting to them. Girls are discriminating by talking and staring. Those things hurts and are painful for ladyboys. Mostly they ignore it, sometimes the shout back. In love they are totally excluded. Their partners just have a relation with them for pleasure and for money. Finally they will end up with a real woman, and they will leave the ladyboys behind. That's why ladyboys are looking for foreign guys. Foreign guys accept them for who they are and it's the foreign guy who pays them. As well in the street as in love ladyboys have to deal with inequality and injustice.

Berman and Phillips (2000) also discuss social cohesion as an important aspect of social inclusion. People need social networks, they have to get the possibility to enter into meaningful relationships. Ladyboys can have meaningful relations with friends and students. At the beginning friends and students were shy or shocked, but they were not negative about ladyboys. On the contrary, they had positive reactions and were happy for them that they could finally be who they are. However, friends and students are not that close as family, by wich it will not affect their image when they have to deal with ladyboys. Nevertheless, the scene strongly influences ladyboys. If ladyboys want to participate in the scene, they still have to deal with some expectations. They have to dress and act feminine. Beauty is very important inside the scene. There will arise a competition and a hierarchy, the more beautiful you are, the more respect and distinction they will get. Still, the most important aspect of the scene is

friendship and trust between ladyboys. The scene will strengthen the 'agency' of ladyboys, to make the choice to continue your life as a ladyboy.

The most important element of social inclusion is, according to Labonte (2004), be accepted and have the possibility to participate in families, the community and the society. In above-mentioned we can gather that ladyboys are not fully accepted and that they can not participate totally in social life. Through this, they are going to create their own possibilities to receive respect, order and power. They will look for a way to deal with social exclusion and realize inclusion. With this, the scene has a very important role. The scene is an important instrument to express their gender identity and sexual identity and gives them power to deal with social and economic exclusion.